

תשורה

מזכרת
משמחת הנישואין של
החתן הת' מנחם מענדל הלוי והכלה מ' אורה שיחיו
הורוביץ
כ"ו אלול ה'תשפ"ו

ב"ה

פתח דבר

ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה יום שמחת נישואינו. הננו מודים לה' על הטוב אשר גמלנו עד כה ומתפללים על להבא, כה יתן ה' וכה יוסיף להשפיענו שפע ברכה והצלחה גם בעתיד.

בהזדמנות זו ברצוננו להודות מקרב לב לכל ידידינו ומכרינו אשר הואילו להשתתף בשמחתנו, וכאות הכרת תודה מוענקת בזה לידידינו שי' תשורה הכוללת קטעים מדברי הרבי ביחידויות במשך השנים.

לאחרונה יצאו לאור סדרת חוברות בשם "קובץ יחידויות קודש" - ביוזמתו ובעריכתו של הת' הנעלה שניאור זלמן שי' אהרונ - אשר כוללת את דברי הרבי שנאמרו ביחידות, בנושאים מגוונים לאישים שונים, בין השנים תשל"א - תש"מ.

מתוך חוברות אלו נלקטו כמה קטעים הכוללים הוראות והדרכות בנושאים שיש להם נגיעה מעשית לחיינו. לקטעים נוספו מראי מקומות, הרחבת הביאור במקום שהרשימה נכתבה בקיצור, וכן תובנות שונות השופכות אור ומגלות את השקפתו של הרבי בנושאים אלו.

הליקוט והעריכה של הנ"ל נעשו ע"י סב החתן, הרה"ח יעקב הלוי הורוביץ (הערות הקוראים יתקבלו בשמחה בכתובת: Horoy770@gmail.com).

ויהי רצון שפרסום והפצת הוראותיו והדרכותיו של הרבי ברבים, יוסיפו ויגבירו את אורה של פנימיות התורה בעולם, ויזרוזו את זריחת אורה של הגאולה האמתית והשלמה, ע"י מלך המשיח, כהבטחתו לבעש"ט אשר יבוא כשיפוצו מעינותיך חוצה, מיד ממנו.

מנחם מענדל הלוי ואורה הורוביץ

כ"ו אלול ה'תשפ"ו

כפר חב"ד

פרק א

מנהג ישראל תורה¹

למנהגי ישראל – המנהגים, המסורות וההליכות שהתקבלו והשתרשו בקהילות ישראל לאורך הדורות יש מקום מרכזי ביהדות. ולא זו אף זו, למנהגים יש תוקף הלכתי מחייב כידוע הכלל "מנהג ישראל – תורה היא", מנהג שפשט בישראל והתקבל על ידי גדולי ישראל אינו נחשב כעניין של רשות בעל חשיבות משנית, אלא כבעל תוקף הלכתי ממש².

במיוחד ע"פ תורת החסידות תופשים מנהגי ישראל, ובפרט מנהגי החסידים, מקום חשוב ביותר. בכמה דרכים, ובבטויים עשירים מסבירה תורת החסידות את מעלתם של המנהגים. רבותינו נשיאנו חיבבו ויקרו מאד את המנהגים, ומצינו בדבריהם – במיוחד בשיחותיהם וכתביהם של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו – התייחסויות רבות המבטאות את חשיבותם של מנהגי ישראל בכלל ומנהגי חב"ד בפרט, ואת החובה והזכות לנהוג בהם ולהקפיד על קיומם בפועל³.

ומן הראוי להדגיש: משמעות הכלל "מנהג ישראל – תורה היא", אינו רק בנוגע למנהג שפשט בכל עם ישראל אלא גם אם הוא פשט בעדה מעדות ישראל, או בקהלה מסוימת בישראל, די בכך כדי להחשיבו ל"מנהג ישראל" ולתת לו גושפנקא של תורה.

לפנינו דברי הרבי ביחידות לחכמי העדה הגרוזינית על חשיבות מנהגי יהדות גרוזיה, שימורם והפצתם.

מנהגי יהדות גרוזיה, שימורם והדפסתם

מיחידות לחכמי העדה הגרוזינית שיצאו לאחרונה מגרוזי', הרב רפאל אלאשוילי, הרב יהודה בוטרשוילי והרב יעקב דובראשוילי, יום ד' י"ב תשרי תשל"ג:

עליכם להמשיך בארץ בדיוק כשם שנהגתם שם, כולל נוסח התפילה והניגונים, שיישאר לפי מנהגיכם ומנהג אבותיכם כל השנים, כנאמר "אל תיטוש תורת אמך"⁴. לדוגמא: הפיוטים "אגדלך", "אל תירא" וכו' שהינכם אומרים במוצאי שבת – תמשיכו לומר, כדי שלא יתקבל הרושם שניתן לשנות מנהגים ח"ו.

על חברי בית הדין של חכמי גרוזי' מוטל גם להעלות על הכתב ולהוציא לאור את

¹. ראה בקובץ "אהלי שם" (י"ל ע"י מכון "אהלי שם", כפר חב"ד ה'תשנ"ג) חלק ח ע' קעו ואילך.

². ראה על כך בקובץ "אהלי שם" שם ע' קפד ואילך.

³. משלי א, ח.

המנהגים שהיו מקובלים בגרוזי', כדי שימשיכו אותם גם בארץ.

יש לשים דגש גם על לימוד דיני טהרת המשפחה לנשים העולות, שילמדו את הדינים הללו ע"י נשים, וכן את הלכות הכשרות.

השנה הריהי שנת 'שמיטה', וכיון שבחו"ל לא היו רגילים במצוות התלויות בארץ, וכמובן גם לא היו רגילים בדיני שנת השמיטה, מובן שיש צורך ללמד את בני העדה את עיקרי המצוות התלויות בארץ וכן את דיני שנת השמיטה, ואפשר להיעזר בכך ע"י רבני א"י הבקאים ומנוסים בענינים אלו.

(רשימת ר' יוסף ישראל בלוי, קובץ יחידויות קודש תשל"ג ע' 18)

מיחידות זו נראים ב' דברים:

א. חשיבות המנהגים של כל עדה בישראל, עד כדי הדרישה להדפיסם ולפרסמם.

ב. החשיבות של קיום המצוות התלויות בארץ במיוחד לאלה שעלו זה עתה ארצה מחו"ל, על ענין זה ראה עוד בלקו"ש ח"ב ע' 620. 648.

♦ ♦ ♦

ומנהגי' של קהלה חסידית מהגדולות בישראל, בודאי היו חשובים בעיני הרבי. לפנינו דברי הרבי ביחידות לאדמו"ר מגור שליט"א בנוגע לשימור והפצת מנהגי חסידות גור.

מנהגי גור, להדפיסם ולפרסמם

מיחידות לרב יעקב אריה אלתר (בתקופת היחידות - בנו של האדמו"ר ה"לב שמחה" מגור, כיום האדמו"ר מגור שליט"א), יום ה', כד אייר תשל"ז:

כ"ק אדמו"ר שליט"א: שמעתי שמצאו כתבים מדודכם, רבי ישראל אלתר.

הנ"ל: כן.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: יש שם מנהגים?

הנ"ל: לא.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי חסידים צריכים לדעת את המנהגים ומסתמא שאלו [החסידים] בנוגע למנהגים. אין כוונתי לשו"ת [בהלכה], אלא למנהגים כגון אלו שבתפילה, קריאת התורה, לולב וכיו"ב?

הנ"ל: בכתב אין, אבל החסידים יודעים המנהגים [=מנהגי גור].

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כדאי שיעלו זאת על הכתב כדי שכולם יוכלו לדעת.

פעם היתה שושלת [הדורות] ללא הפסק, ובמילא כ"א נהג כפי שראה אצל אביו וזקיניו. . אבל אחרי ש"עלה סנחריב מלך אשור ובלבל כל הארצות" (יומא נד, א. ועוד)⁴, הרי היו עשרים שנה שלא התראו, ואחרי עשרים שנה כולם נסעו, זה לצפון וזה למזרח או מערב; ולפיכך כאשר ילד, או אפילו מבוגר, צריך לדעת מנהג וכו' – הוא אינו יודע אפילו את מי לשאול.

הנ"ל: ישנם חסידים שהיו איתו [=עם הרבי הקודם מגור] כל הזמן, והם יודעים את המנהגים.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: התעניינתי אצל כמה חסידים אודות מנהגים מסויימים, אך הם לא ידעו. אין כוונתי לפגוע בהם, [שהרי בודאי אין זה באשמתם] משום שהימ"ש בלבב את כל העולם, ובעקבות כך ישנם רבים שלא יודעים מהם [=מהמנהגים], לכן בקשתי שידפיסו זאת, ואזי יהפכו הדברים לנחלת הכלל.

...כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר לי פעם, שחלק גדול מהכתבים נשארו שם [=ברוסי], והוא מצטער שלא הדפיסם אז.

ברוסיה הי' זה [=ענין ההדפסה] קשור עם גזרת המלכות, והיו צריכים לחפש עצות בשביל [להתמודד מול] הצנזורה וכו'; אבל עכשיו, כאשר נמצאים במעמד ומצב של חירות מכל ההגבלות, הרי כל מה שמדפיסים, ברור שבסופו של דבר יביט יהודי בספר, וידע כיצד עליו לנהוג.

(ע"פ שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 790 ואילך. פרדס חב"ד גל' 18 ע' 17 ואילך. קובץ יחידויות קודש תשל"ז ח-ע' 57–60)

בענין זה מהראוי להוסיף, כי דאגת הרבי לשימור מנהגי חסידות גור, רישומם והפצתם - קשורה קשר אמיץ ונובעת (גם) משיטתו שתורתם ומנהגיהם של נשיאי החסידות, לכל חצרותיהם וזרמיהם השונים, גם בדורנו, הינן חלק ממעיינות הבעל-שם-טוב, אשר הובטחנו שעל ידי הפצתם קאתי מר - דא מלכא משיחא.

ראה באג"ק ח"ט ע' רב מכתב הרבי להג"ר שאול ישכר ביק - שהוציא לאור ספר משמרת שלום של חותנו הרה"צ ר' שלום מקאידינאוו, הכולל דינים ומנהגים של הצדיקים לבית קאידינאוו ועוד - וז"ל: "...יהי רצון שעוד רבות בשנים יפרסם מנהגי תלמידי הבעש"ט ותלמידי תלמידיו בתוככי הפצת המעיינות בכלל, וככתוב באגרת הקודש של הבעש"ט עד שיגיעו גם חוצה, אשר על ידי זה מקרבים ביאת מלכא משיחא..."

וברוח זו מצינו לו שעודד סופר חסידי⁵ להשתמש בכל הכלים העומדים לרשותו לפרסם את תורת החסידות ומנהגי' בקנה מדה הרחב ביותר - ראה באג"ק ח"ב ע' מג-מד: "תקותי חזקה שינצל את כשרונותיו בכרם החסידות ביחוד להפיץ תורת הבעש"ט תלמידיו ותלמידי תלמידיו, הדרכותי ומנהגי', על ידי כל הצנורות והאופנים העומדים לרשותו. . ואין הדבר תלוי אלא בכשרון המעורר ועושה בזה. ומי שחננו השי"ת בעט

⁴. הכונה למלחמת העולם והשוואה שגרמו לבלבול גדול בעם ישראל.

⁵. הר"ר דוד אייזנברג מתל אביב, ארה"ק.

סופרים אשר עי"ז דבריו מגיעים לאלפים ואלפים מבני ישראל, היכולת שלו גדולה פי כמה, וביחד עם זה גם האחריות והזכות...".

הרי שהרבי נקט בפשיטות, שיש ענין לפרסם את כל המנהגים שמקורם טהור מבית מדרשו של הבעש"ט כולל תלמידי תלמידיו לחצרותיהם ושושלותיהם, שכל זה בכלל "הפצת המעניות... אשר עי"ז מקרבים את ביאת מלכא משיחא!"

ומענין לענין באותו ענין – החשיבות שהרבי גילה בהפצת חסידות ברסלב והדרכותיו, גם, ואולי במיוחד, כשהיא מתורגמת לאנגלית.

הפצת ספרי ברסלב

מיחידות לר' נתן יעקובוביץ', יום ה', א' שבט תשל"ז:

הנ"ל הביא לרבי במתנה ספר באנגלית של הרב אליעזר שיק (המוהר"ש) אודות 'התבודדות'.

הרבי הגיב: אויף א ספר דארף מען צאלן [=על ספר צריך לשלם], הוציא שטר של 20 דולר ממגירת שולחנו, נתן להנ"ל ואמר: צושפרייט מיט א שטורעם [=תפיץ ב"רעש" וב"סערה"]. (מפי בעל המעשה. קובץ יחידויות קודש תשל"ז-ח ע' 43)

דברי הרבי אלו הם בהתאם לשיטתו הידועה של שכל ספר או חיבור בעניני תורה ויהדות יש להפיצו בתפוצה גדולה ורחבה ככל האפשר, ב"רעש" וב"סערה". ראה בזה גם בספר "הליכות מנחם" ח"ב פרק יז סי"ג-יד (נמצא בדפוס ועומד להופיע בקרוב).

ובמיוחד נוגע הדבר בספרי חסידות, ע"פ שיטתו הנ"ל שתורתם והדרכותיהם של נשיאי החסידות, לכל חצרותיהם וזרמיהם השונים, גם בדורנו, הינן חלק ממעניות הבעל-שם-טוב, אשר הובטחנו שעל ידי הפצתם קאתי מר דא מלכא משיחא.

מנהגי חב"ד

מיחידות לת' יוסף הכהן כהן (בזמן היחידות – תלמיד בישיבה, בשנים שלאחר מכן רב ברמלה), יום א, כו מנחם-אב תשל"ב:

על השאלה אם לנהוג במנהגי חב"ד – תלוי בהרגש: אם אתה מרגיש שזה דבר טוב – תנהג כך.

ולענין הנהגת נוסח ומנהגי חב"ד בבית – תלוי בהרגשתם [של בני הבית]. לא ללחוץ

עליהם, אלא, להסבירם טעמי המנהגים.

אודות העיטוף בטלית⁶ – היות וזה קשור בשאלה של התרת נדרים, ממילא אם [סגירת?] השידוך לא יתארך זמן רב, מוטב להמשיך בטלית ולא להזדקק להתרת נדר בשביל הזמן הקצר עד החתונה.

ובאם מסיבה כלשהי יתארך הדבר – תתייעץ עם הנהלת הישיבה.

(היכל מנחם ח"ג ע' רנא, קובץ יחידויות קודש תשל"ב ע' 69)

ממענה זה נראית שיטת הרבי שכדאי מאד לנהוג במנהגי חב"ד, הן לעצמו והן לזולת (בני הבית), אך כל זה הוא רק באם הדבר נעשה מתוך הזדהות פנימית ולא ע"י הפעלת לחץ חיצוני. וכמו"כ אין להזדקק להתרת נדר לשם קיום מנהג חב"ד לזמן קצר.

♦ ♦ ♦

ומנאמנות לשיטת חב"ד והנהגה במנהגי חב"ד – יש שהעלו שאלה לאידך גיסא, האם חסיד חב"ד יכול לנהוג גם במנהגים שאינם מנהגי חב"ד

האם לנהוג במנהגים שאינם 'מנהגי חב"ד'

מיחידות, תשרי תשל"ב:

במענה לשאלה האם נכון לנהוג במנהגים שונים שאינם ממנהגי חב"ד או שיש בכך

סתירה?⁷

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בכלל, קשה לקבוע בזה כללים, ויש לבדוק בכל ענין וענין לגופו.

כאשר יש מנהג שהוא בניגוד למנהגי חב"ד – אין לנהוג בו; אך כשאין זה סותר – אין בכך בעי"8.

(היכל מנחם ח"א ע' רמא. קובץ יחידויות קודש תשל"ב ע' 29)

על יחידות זו יש להעיר מדברי הרבי בסעודת יום ב דחג הסוכות תשכ"א (תו"מ חכ"ט ע' 41), במענה לשאלת הרש"ז גרליק, רבו של כפר חב"ד, אודות המנהג בא"י לומר ברכו לאחר תפלת ערבית בכל יום חול, אם נכון לנהוג כן - ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שכיון שלא הובא זה בשו"ע אדמו"ר הזקן⁹ הרי מי שלא ינהג כן, תבוא עליו ברכה.

⁶ הנ"ל, שהוא מיוצאי טוניס, נהג עד עתה כמנהג הספרדים, שגם בחור שאינו נשוי מתעטף בטלית בתפילה.

⁷ כנראה הכונה – סתירה לחסידות חב"ד, הדרכות¹⁰ ומנהגי¹¹, וממילא הפרעה ושיבוש ההתקשרות לרבי.

⁸ לכאורה הכונה, שמנהג שהוא בניגוד למנהגי חב"ד – בודאי שאין לנהוג בו, שהרי במקרה זה הסתירה ברורה וניכרת לעין; אך כשאין בזה סתירה ברורה – אין בכך בעי" עקרונית, וחזר הדין (המענה) הנזכר לעיל שקשה לקבוע בזה כללים, ויש לבדוק בכל ענין לגופו.

⁹ בתורת מנחם הלשון "שלא הובא זה בשו"ע אדמו"ר הזקן", אבל זו טעות המעתיקים, כי ענין זה בפירוש הובא בשו"ע אדה"ז (ראה בסי' סט ס"ג במוסגר – ואדרבה, כתב שם שהעושה כן תבוא עליו ברכה!), וכנראה צ"ל "שלא הובא זה בסידור אדמו"ר הזקן". [הדברים נרשמו מדברי הרבי בסעודת החג, וידוע שבשעת הסעודות שסעד הרבי ביו"ט ב"בית יוסף" עם מנין

ועד"ז בשיחת ש"פ חוקת תשד"מ (התוועדיות תשד"מ ח"ג ע' 2077) דיבר הרבי על הנהגת מי ש"מחזיק את עצמו למקושר וחסיד", ואמר:

"צריכים לעוררו שלא יאמץ לעצמו ענינים שמבחוץ, לא ענינים שמחוץ לגבול הקדושה ח"ו, אמנם עניני קדושה, דרך מסוימת בעבודת ה', אבל אעפ"כ, אין זה "כרמי שלי" [כלשון הכתוב¹⁰: "כרמי שלי לא נטרתי גו"] - מה יש לך לחפש בשדות אחרים?!

"טענתו היא - שמכיון ששמע שפלוני עושה כך וכך, הרי זה בודאי בהשגחה פרטית, ולכן הרי זה נוגע אליו כו'.

" - אמנם כן הוא, דבר זה הוא בודאי בהשגחה פרטית, אבל הכוונה בזה היא - שישלול דבר זה, שכן למרות שזוהי דרך ושיטה בעבודת ה', מ"מ אין זה שייך ל"כרמי שלי"!

"[וכפי שמצינו] "מעשה רב" בגמרא¹¹ בנוגע לדיני הדס - "רב אחא ברי דרבא מהדר אתרי וחד (אע"ג דתלתא בחד קינא כל שכן דכשר¹²), הואיל ונפיק מפומי דרב כהנא", שס"ל אפילו תרי וחד גם כשר.

"והגע עצמך:

"למרות שרב כהנא לא אמר שיש להדר ב"תרי וחד", כי אם שגם "תרי וחד" כשר, למרות היותו "הדס שוטה", ובודאי ס"ל ש"תלתא בחד קינא" כל שכן דכשר - מ"מ "הואיל ונפיק מפומי דרב כהנא" - רבו - שגם "חד ותרי" כשר, לכן הידר לקחת "תרי וחד" דוקא. וכאמור, ענין זה נכתב בגמרא בתור הוראה ו"מעשה רב".

"ומזה מובן במכ"ש וק"ו, שכאשר דרכו של ה"רבי" שלך היא באופן כך וכך - בודאי אין לך מה לחפש בשדות אחרים, לכל לראש יש לשמור על "כרמי שלי"!

"אצל יהודי לא קיים ענין של "שיתוף", ובלשון חז"ל¹³: "אנו אין לנו אלא ה' אחד כו' וכהן גדול אחד"!

[ועוד יש להעיר מדברי הרבי בסעודת יום ב' דחג הסוכות תשכ"א הנ"ל (תו"מ חכ"ט ע' 40), שהביא גם שם הדגשת חז"ל בגודל הענין שתלמיד צריך לנהוג כרבו, ואשר לכן יש להשתדל לנהוג כמנהגי רבותינו נשיאנו, כולל הנהגות שנהגו בד' אמות שלהם, ובהסכמתם.

חסידים לא נכחו ה"חוזרים" הקבועים, ולכן יתכנו אי דיוקים במסירת הדברים].

וראה באג"ק ח"י ע' רצו שאכן הביא זה (ההמנעות מאמירת ברכו לאחר התפלה) מסידור אדה"ז. וז"ל:

בהנוגע לאמירת ברכו בכל יום בקר אחר התפלה . . הנה דעת רבנו הזקן [מבואר] בזה ממה שלא הביא הענין בסידור, אף שישנו שם ברכו השני דקבלת שבת. ועוד יותר [ברור הדבר שאין מנהגנו באמירת ברכו לאחר התפלה] ממנהגי בית הרב, שמעולם לא נשמע ע"ד אמירת ברכו זו (והאריך בביאור הענין ע"פ מ"ש בכמה ספרים שהביאו מנהג אמירת ברכו. וסיים בהערה חשובה): ודא למודעי ע"ד מ"ש רבנו הזקן בשר"ע . . שיש להזהר ממחלוקת בזה.

[ולהעיר שדבריו באג"ק זו הם בנוגע לאמירת ברכו בכל יום בבקר אחר התפלה, ומה שהובא בתו"מ הוא לענין ברכו שלאחר תפלת ערבית, אך למעשה אין הברל ביניהם, שיש הנוהגים בשניהם ויש הנמנעים משניהם, ואדה"ז בסידורו קבע לאומרו רק בליל שבת אחר התפלה כנ"ל].

¹⁰. שה"ש א, ו.

¹¹. סוכה לב, סע"ב.

¹². פרש"י שם.

¹³. במדב"ר פי"ח, ח. תנחומא קורח ה. הובא בפרש"י עה"ת קורח טז, ו.

והשליך זאת לענין השינה בסוכה - שכ"ק מו"ח אדמו"ר לא ישן בסוכה, ולכן על כל ההולכים בעקבותיו לנהוג כמותו. ועד"ז בענין הדלקת נרות חנוכה - שכ"ק מו"ח אדמו"ר נהג להדליק על פתח חדרו שפנה לפרוודור, ולא על חלון חדרו שפנה לרה"ר אע"פ שהיתה לו אפשרות לכך, ולכן גם החסידים צריכים לנהוג כן. ועד"ז הוא לענין נשיאת כפים שאי"צ לנהוג בה בכל יום. עיי"ש ובהערות, וש"נ].

משיחות אלו נראית ברור השקפתו של הרבי, שאנ"ש חסידי חב"ד צריכים להיות צמודים להנהגות רבותינו נשיאינו ולא יעלה על הדעת של חסיד לנהוג במנהגים שאינם של רבותיו. ובכל זאת, לכאורה, אין בזה סתירה להנאמר ביחידות זו, שבמקרים מסויימים אין בכך בעי' - כי תלוי כלפי מי הדברים אמורים:

בשיחת תשד"מ הנ"ל (בתחילתה) מפורש שהיא מכוונת למי ש"מחזיק את עצמו למקושר וחסידי", ואכן אצל חסיד המקושר לרבו "לאמץ לעצמו ענינים שמבחוץ" זהו פגם בהתקשרות והיפך הענין של "אנו אין לנו אלא . . . כהן גדול אחד", ואילו ההדרכה ביחידות זו נאמרה, כנראה, למי שעדיין לא אחז בדרגה זו].

♦ ♦ ♦

נשיאת כפים רק במוסף של יו"ט

מיחידות לר' יעקב פלס, קיץ תשל"ז:

הנ"ל סיפר שה'שלוחים' לצפת נוהגים לשאת כפים רק במוסף של יו"ט.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בוודאי יש להם איזה טעם בדבר.

הנ"ל: הם אומרים שכך נוהגים אצל הרבי.

בתגובה, חייך הרבי חיוך רחב...

(התקשרות גליון תרכ"ג ע' 18. יחידות קודש תשל"ז-ח ע' 92)

זהו מימוש דברי הרבי בסעודת יום ב' דחג הסוכות תשכ"א (הנ"ל ביחידות הקודמת) לענין נשיאת כפים. עיי"ש.

♦ ♦ ♦

חשיבותם וחביבותם של מנהגי ישראל אצל הרבי, כאמור, ידועה. לפנינו הוראת הרבי ביחידות, שבה הוא מורה להחמיר בקיום ענין של מנהג עוד יותר מאשר בענין של הלכה

מנהגי יום הולדת

מיחידות, תשל"ג:

תתנהג¹⁴ בכל מנהגי יום-ההולדת, הן באדר ראשון והן באדר שני, אף שלענין הלכה,

¹⁴. כנראה השאלה היתה לגבי מי שנולד בחודש אדר בשנה פשוטה, מתי עליו לנהוג במנהגי יום הולדת בשנה מעוברת.

צריכים להכריע איזה מהן העיקר¹⁵, אבל מכיון שזה ענין של מנהג, יכולים לקיים שניהם¹⁶.
(התקשרות גליון תנ"ג ע' 13, קובץ יחידויות קודש תשל"ג ע' 70)

הטעם להחמרת הרבי לענין יום הולדת לנהוג במנהגי יום-הולדת בב' האדרים, אף שבענינים הנוגעים להלכה הדבר אינו פשוט - ראה בהערה 16.

♦ ♦ ♦

ולאידך גיסא - במנהגי אבלות הקיל¹⁷:

מנהגי שנת האבלות

מיחידות לר' פסח אפרים ריבר, שבט תשל"ב:

האם נכונה השמועה בשם הרבי, שבמשך שנת האבלות ראוי לעלות ל'מפטיר' דוקא¹⁸?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לאו דוקא 'מפטיר', אפשר גם בכל עלי' אחרת¹⁹; ואם לא עלו לתורה בשבת בבוקר - ניתן לעלות במנחה²⁰; ואף אם לא עלו לתורה כלל במשך השבת - גם כן תהיה עליה לנשמה.

¹⁵. לענין קביעת בר-מצוה - ראה שו"ע או"ח סי' נה סי' (ובמ"ב שם ס"ק מה), ש"אינו נעשה בר-מצוה עד אדר השני". לענין קביעת יארצייט נחלקו הפוסקים - ונלקטו הדעות בזה בנטעי גבריאל, אבילות ח"ב, פרק עז סי"ג.
¹⁶. להעיר, שלענין קביעת יארצייט כתב הרמ"א (באו"ח סי' תקסח טז), שיש מחמירין לנהוג במנהגי יא"צ בשני האדרים. והש"ך (ביו"ד סי' תב ס"ק יא) כתב, בשם מהרש"ל וב"ח, שכך נוהגים. המגן אברהם (באו"ח שם ס"ק כ) וכן הגר"א (בביאור שם סקט"ז וסק"ח) הביאו כמה הוכחות שמצד הדין צריך לנהוג במנהגי יא"צ בשניהם.
וכ"כ בהלכות ומנהגי חב"ד (גינזבורג) ע' 144 שכן נפרץ המנהג בין אנ"ש חסידי חב"ד.
והנה פשטות ההלכה היא שלענין קביעת בר-מצוה תופסים לעיקר את אדר ב' (כנ"ל בהערה הקודמת), ולענין יארצייט (וז' אדר) - את אדר א' (ראה לקו"ש חט"ז ע' 342 הערה 5), וכן מצינו בהלכה בנוגע לכו"כ ענינים שאדר סתם קאי על אדר א' (ראה בהתוועדויות תשמ"ו ח"ב ע' 538, מוגה. וש"נ). ומה שהרבי החמיר לענין יום הולדת לנהוג במנהגי יום-הולדת בב' האדרים, כנראה זהו מפני המעלה, החביבות והיוקר שיש במנהגי ישראל יתר על הדברים שחייבים בהם מהדין, מדאורייתא או מדרבנן (ראה בהנסמן לעיל הערה 2).
ויש להוסיף, שגם בנוגע לעבודה הרוחנית של חודש אדר - קבע הרבי (בהתוועדויות תשמ"ו שם ע' 539) שהיא צ"ל בשני האדרים (וראה שם בהערה 16).

¹⁷. להעיר מהכלל הידוע "הלכה כדברי המיקל באבלות" (ראה מועד קטן יח, א. ובכ"מ).

¹⁸. מנהג זה מובא ברמ"א יו"ד סי' שעו ס"ד. וכ"כ הלבוש שם ס"ד. וכן היא הוראת רבינו בשלחן מנחם ח"ה ע' שח "מפטיר - כל י"א חדש" (וראה שם בפנים ובהערה א שכן קיבל רבינו מחמיו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ושכן נהג כ"ק אדמו"ר מהורש"ב).

¹⁹. ראה גם בנטעי גבריאל, אבילות ח"ב, פרק סה סי"א שקטן, שנהוג בכמה קהילות להעלותו למפטיר בשבת לפני בר מצוה - קודם לאבל תוך י"א חודש. ובהערה זו שם שהטעם לזה הוא, מפני שהאבל יכול לעלות גם בעלי' אחרת (משא"כ הקטן קודם בר מצוה), ושכן ראה נוהגים למעשה בכמה קהילות.

²⁰. ראה גם בשלחן מנחם שם: לעלות לתורה בכל עת מצוא, בשבת קודש בבוקר וגם למנחה. ובהערה א שם שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב עלה לתורה בשבת בבקר למפטיר וגם במנחה.

הנ"ל: האם כדאי לעשות מניין מיוחד כדי לעלות ל'מפטיר'?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אם אין בבית הכנסת שני 'מנינים' לקריאת התורה בלאו הכי – אזי אין לעשות כך, כיון שזה נראה כאבילות בפרהסיא²¹.

(בית משיח גליון 310 ע' 70. קובץ יחידויות קודש תשל"ב ע' 41)

לכאורה נראה, שהי' קשה להנ"ל לקבל תמיד עלי' למפטיר בשנת אבלותו במנין המרכזי בבית הכנסת שהי' רגיל להתפלל בו, ולארגן מניין מיוחד לצורך זה הרבי שלל, לכן הרבי הקיל ואמר שאפשר גם לעלות בעלי' אחרת וגם במנחה, ואף אם לא עלה כלל במשך השבת גם כן תהיה עליה לנשמה²².

♦ ♦ ♦

גידול זקן

מיחידות לבחור משיבת איתרי בירושלים המתמודד עם שאלת גידול הזקן, תשל"ג:

הנ"ל: אני מגדל זקן. ואף שאני היחיד בישיבה הנוהג כך – לא מפריע לי הדבר, אך הורי אינם שבעי-רצון מכך, הם טוענים – למה לך להיות שונה מכל שאר חבריך? ! מדוע עליך להיות דומה ל'היפים'? !

כ"ק אדמו"ר: עניינו של הזקן לפי תפיסת היהדות חשוב ביותר, כיון שהוא סימן היכר של יהודי. מעלתם של בני ישראל, שבזכותה יצאו ממצרים, היא: שלא שינו את שמם, לשונם ולבושם²³. בכך היה סימן לכל שהולך כאן יהודי, ומעלה זו גופא אפשר ללמוד מה'היפים' שאינם משנים את שמם ולבושם ושפתם ובכך נבדלים הם מהשאר, וזהו יחודם.

מעלה נוספת קיימת בגידול הזקן, שכאשר נכנס יהודי מגודל זקן לחנות ומעיין בעיתון או בדף שאינו כשר ולפתע הוא נזכר שסימן היכר לו [שהוא יהודי שומר מצוות], והרואהו (בזקנו) יודע שלפניו איש ירא אלוקים וממילא אין נאה הדבר שיעיין בדברים שכאלו – מיד הוא עוזב את המקום ובורח.

[בבחור זה סיפר שכאשר כ"ק אדמו"ר אמר דברים אלו הוא הזדעזע וכמעט התעלף, כיון

²¹. ואבילות בפרהסיא אסורה בשבת (טושו"ע יו"ד סי' ת ס"א).

²². ראה בנטעי גבריאל שם ס"י, שהאבל אינו מחויב לילך להתפלל בבית מדרש אחר כדי שיוכל לעלות למפטיר אם בבית הכנסת הקבוע שלו מתפלל בכוונה יותר, שעיקר העליה להנשמה היא בזה שהבנים מתנהגים כראוי. ובהערה טז שם, שעיקר ענין עליית מפטיר הוא כדי לעשות עילוי לנשמה וכל מה שעושה לעילוי הנשמה [כלומר, גם תפלה בכוונה של הבן] הרי זה ענין גדול שמועיל לנשמה.

²³. שמם ולשונם – מכילתא שמות יב, ו. ויקרא רבה לב, ה. לבושם – מדרש לקח טוב פרשת וארא. וראה בלקו"ד ח"ג תו, א ש"לבושם" שייך גם לזקן ופיאות. וראה גם לקוטי שיחות חל"ב ע' 248 ואילך.

שמעשה זה, שהובא כדוגמא, קרה עימו לא מזמן].

(בסוד שיח ח"א ע' 16, קובץ יחידויות קודש תשל"ג ע' 100)

מכאן נראית השקפת הרבי - שמלבד החשיבות של גידול הזקן ע"פ נגלה דתורה²⁴ וע"פ פנימיות התורה²⁵ - לגידול הזקן ישנן גם שתי מעלות חשובות הבולטות גם במונחי עולם הזה הגשמי:

(א) הזקן הוא סימן ההיכר המסורתי של יהודי, ואין לשנותו. והרי זה ע"ד מנהגי ישראל שהם תורה ואין לשנותם.

(ב) הזקן מעניק ליהודי פנים ודמות של יהודי כשר, ומסייע לו בכך לע' בפני פיתויים ונסיונות החיים.

♦ ♦ ♦

וממנהגים רוחניים (יום הולדת, מנהגי אבלות וגידול זקן) להנהגה בפרטי לבוש גשמיים - מה נכון יותר לחסיד חב"ד: שטריימל או מגבעת?

שטריימל או מגבעת

מיחידות לר' יהושע יוזביץ, מנהל ישיבת "תורת אמת", יום ה', יא שבט תשל"ט:

הנ"ל: חתני... חובש מגבעת בשבת, ולסביו יש טענות - מדוע אינו חובש שטריימל בשבת.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: האם זקנו הוא קנאי? האם חתנך מדבר עימו בד"ת?

כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' באה"ק, הוא חבש שטריימל בשבת.

הנ"ל: שמעתי שהסיבה לכך היא מפני שהספורדיק לא היה אצלו.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אויב ער וואלט דאס געוואלט האבן, וואלט ער געבעטן פאר דעם [=אם הוא היה רוצה שיהיה לו את זה, הוא היה מבקש על כך²⁶].

און איך טראג א היטל [=ואני חובש מגבעת]²⁷.

²⁴. ראה בשו"ת צמח צדק חלק יו"ד סי' צג. פס"ד שלו ליו"ד סי' קפא-קפב שגילוח הזקן אסור מהתורה.

²⁵. זוהר ח"ג קלא, א. ושם הובא שהזקן עניינו י"ג תקוני דיקנא (דאדם דלמטה), וגידול הזקן הריהו ממשיך מ"ג מדות הרחמים שלמעלה שהם בלי גבול. ונתבאר ע"י כ"ק אדמו"ר הצמח צדק בפירושו יהל אור על התהלים במילואים ע' תרכו (ע"פ אגרות קודש חכ"ב ע' קס). וראה עוד בארוכה בשלחן מנחם ח"ד סי' לד. וש"נ.

²⁶. כנראה הכונה שהי' מתפלל על כך, שכן הסיבה שהספורדיק לא הי' אצלו היא, כי המזוודה שבה הוא הי' ארוז לא הגיעה אליו. כפי שרשם ביומנו, ביום ו, ג מנחם אב: בבואי מן המקוה נודעתי כי הבאגאזש [=המטען] לא בא, והוכרתי לקנות שטריימל" (ראה בספר "מסע הרבי בארץ הקודש" (רוטנברג, כפר חב"ד תשנ"ט) ע' 252).

²⁷. לכאורה הכונה, שגם הרבי נשיא דורנו מתאים עצמו ל(רוב) אנשי הדור, שכדי שאנשי הדור (דור יתום) יהיו מוכנים

בסיום היחידות אמר הנ"ל: שהרבי יוליכנו לקראת משיח.

כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך ושאל (כשמצביע על המגבעת): מיט דער היטל [=עם המגבעת] ? !

הנ"ל: וכולנו נלך אחריו.

(יומן ר' מיכאל אהרן זליגסון תשל"ט ע' כז. קובץ יחידויות קודש תשל"ט ע' 40)

בפשטות הכוונה היא, שאין זה משנה כל כך איזה כובע חובשים: הנה כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ה' רגיל תמיד לחבוש ספודיק, ובביקורו באה"ק חבש שטריימל, וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו שוב שינה (מהנהגת רבותינו נשיאינו בדורות שלפניו) וחבש מגבעת, הרי שאין זה משנה ואין זה עקרוני כ"כ ומוכן שלא כדאי לבוא בטענות ולעשות מחלוקת בגין כך.

אמנם בעומק יותר נראה ביאור הענין כדלהלן: מה שרבינו הזכיר את העובדה שכשכ"ק מו"ח אדמו"ר ה' באה"ק הוא חבש שטריימל בשבת אפשר שכוונתו בזה לומר, שכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ התאים עצמו למנהג המקום, כידוע שבני ירושלים, חסידים ופרושים, חובשים שטריימל בשבת, והוא נהג בזה ע"פ מאמר רז"ל (שמו"ר פמ"ז, ה) אזלת לקרתא הלך בנימוסי²⁸. וכוונת הרבי בזה לומר, שגם חתנו, שהוא חסיד חב"ד, מתאים עצמו למנהג מקומו וקהילתו (חב"ד) שחובשים מגבעת בשבת. ומנהג חסידי חב"ד הוא כמנהג הרבי, כדלהלן בסמוך.

ומה שהרבי אמר על עצמו שהוא חובש מגבעת - לכאורה יש מקום לבאר הכונה בזה, שגם הוא עצמו, הרבי נשיא דורנו, מתאים עצמו ל(רוב) אנשי הדור, שכדי שאנשי הדור (דור יתום) יהיו מוכנים לקבל השפעה ממנו נראה לו נכון יותר להופיע בפני הציבור (ושתמונתו תופץ ותתפרסם ברבים) במגבעת ולא בשטריימל. ומוכן שגם מטעם זה עצמו (ולא רק בגלל ההתקשרות) גם חסידי נוהגים כן.

♦ ♦ ♦

שפת הדיבור בבית

מיחידות, לפני תמוז תשל"ב:

אודות שפת הדיבור בבית, אידיש או לה"ק – כיון שלא נכון להיות "ער בין הישנים ולא ישן בן הערים"²⁹, הרי זה תלוי באיזה מקום נמצאים, ויש לנהוג כפי שנוהגים אנ"ש, או רוב אנ"ש, שם³⁰.

(היכל מנחם ח"א ע' רכג. קובץ יחידויות קודש תשל"ב ע' 62)

לקבל השפעה ממנו נראה לו נכון יותר לחבוש מגבעת ולא שטריימל.

²⁸. אם אתה בא לתוך עיר צריך אתה לילך במנהגה (מתנות כהונה שם).

²⁹. מסכת דרך ארץ (רבה פ"ז. זוטא פ"ה). כלה פ"י. הובא בבאר היטב סי' קע ס"ק טז. וראה גם אג"ק ח"י ע' צג.

³⁰. ראה במסכת דרך ארץ שם: כללו של דבר אל ישנה אדם דעתו מדעת חבריו ובני אדם.

בדומה ליחידות הקודמת, בה מדובר על הסוג של מלבוש הראש (מגבעת או שטריימל) שראוי ללבוש שנכון שיהי' בהתאם למקובל במקום בו נמצאים, כן ראוי לנהוג גם בנוגע לשפת הדיבור.

♦ ♦ ♦

הברה תימנית בתפילה וקריאת התורה

(כשנוסח התפילה הוא נוסח חב"ד, ונעימת ה"טעמים" היא נעימה אשכנזית)

מיחידות לת' חיים נח מעטוף, שבט תשל"ז:

במענה לשאלה שבישוב בו הוא גר (ברקת) ישנו בית כנסת שנוסח התפילה הנהוג בו הוא נוסח חב"ד, אמנם המבטא שמתפללים בו הוא מבטא תימני – אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

לכל מבטא יש שורש גבוה למעלה, ולכן לא חשוב באיזה מבטא מתפללים³¹, כי כל המבטאים שורשם בעליונים. אמנם חשוב לשמור על מבטא אחד, שלא ישנוהו מפעם לפעם או במהלך התפילה, [כשנוהגים] באופן זה – יהודי שמתפלל יוכל להבין את התפילה כראוי, משא"כ אם משנים המבטא הרי זה יכול לבלבל.

על שאלה נוספת, שבבית הכנסת הנ"ל קוראים את קריאת התורה ב'טעמים' אשכנזיים, אבל בהברה תימנית – אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין זה מפריע כלל, ובפרט שכבר התחילו בזה.

(בית משיח גליון 587 ע' 32. קובץ יחידויות קודש תשל"ז-ח ע' 41–42)

מדברי הרבי ביחידות זו נראית חשיבותם הגדולה של מנהגי ישראל בעיניו. שכן, ההברות השונות הנהוגות בישראל הרי הן מנהגי ישראל, ומכיון ש"מנהג ישראל - תורה היא" נמצא שההברות והמבטאים השונים הם (חלק מה)תורה, ומוכן ששורשם בעליונים.

עוד נראה מכאן, שהרבי ייחס קדושה וחשיבות לכל פרט ופרט ממנהגי ישראל כשלעצמו. היינו, שכאשר מדובר על העימות בין טעמי הנגינה ומבטא המלים בקריאה בתורה - אין שום בעי' בכך אם קריאת התורה תתנהל בטעמי נגינה אשכנזיים ומבטא המלים יהי' בהברה תימנית, כי כל מנהג בפני עצמו הוא קדוש, שורשו בעליונים וקובע ברכה לעצמו.

ולמעשה, שיש מרבני זמננו שכתבו שאין לאשכנזי לצאת ידי חובה בשמיעת פרשת זכור מספרדי כי המבטא שלו שונה. והוא הדין שאין לספרדי לשמוע קריאת פרשת זכור מפני בעל קורא אשכנזי (ראה בפסקי תשובות סי' תרפה אות טו). וה"ה גם לענין לצאת ממנו ידי חובת קידוש והבדלה (פסק"ת שם הערה 92. וראה גם פסק"ת סי' סח הערה 33). וכתבו כן, כי לדעתם רק מבטא אחד הוא הנכון בלשון הקודש והאחר הוא שיבוש, ולכן יש להקפיד שלא לצאת י"ח המצוה במבטא האחר.

³¹. בתוכן זה יש עוד כמה אג"ק מהרבי, נלקטו בשלחן מנחם ח"א ע' קעז ואילך. ע"ש.

ויש שהרחיקו לכת והוסיפו לומר שגם בין האשכנזים גופא, כיון שיש קהילות שונות בעלי מבטא שונה מאחד לשני, נכון להקפיד שכל אחד ישמע הקריאה מבעל קורא המבטא את הקריאה כפי המבטא שהוא רגיל בו (פסק"ת סי' תרפה שם).

ולכאורה, לדעת הרבי המובאת כאן אין בזה שום בעי' ולא שיבוש, שכן כל ההברות והמבטאים הריהם מנהגי ישראל וכל מנהגי ישראל כאחד קודש הם ושורשם בעליונים³².

[ויש להוסיף, שגם המצדדים להחמיר בזה לכתחילה מודו שבדיעבד יצא י"ח (ראה בפסק"ת שם)³³. ובענין המבטאים השונים שבין האשכנזים גופא, מנהג העולם הוא שגם לכתחילה אין חוששים לזה כלל (פסק"ת שם)].

שינוי ההברה מספרדית לאשכנזית

מיחידות לת' חיים מלול וכלתו לאחר בואם בקשר השידוכין, תשרי תשל"ה:

כ"ק אדמו"ר פנה לת' חיים מלול ואמר: תשנה את המבטא. (הנ"ל הי' רגיל להשתמש במבטא ספרדי). חסידות, שו"ע ותורה אומרים שאין בעיה לשנות את ההברה³⁴, [וזאת כדי] שלא תהיה הפרעה ובלבול עבור הילדים³⁵.

(פניני האדרת והאמונה ע' 36. קובץ יחידויות קודש תשל"ה ע' 23)

³² האמת היא שאצל כל עדות ישראל נשתבשה לשה"ק, כידוע שבני אשכנז אין מבטאים ההבדל שבין כמה הברות וגם בני ספרד אינם מבטאים ההבדל בהברות אחרות, ובאיזה אופן שיעשו בלאו הכי לא יהי' זה מדויק לגמרי, לכן אין בזה נפק"מ כ"כ.

אלא העיקר הוא – שהמבטא וכן כללות מנהגי אשכנז, נהוגים ע"י רבבות אלפי ישראל, כולל חסידים ואנשי מעשה ובראשם גדולי ישראל צדיקים קדושי עליון מדורי דורות, וכן המבטא ומנהגי ספרד, והרי זו הוכחה שכן הוא רצון העליון, שכן אם צדיקים, נשיאי ישראל בעלי רוח הקודש, קבעו, או הסכימו לכך, ברור שהדבר מכוון ומתאים לרצון העליון. ראה עוד בקובץ "אהלי שם" (הנ"ל הערה 1), ח"ח ע' קצא ואילך. ח"ט ע' רנח ואילך.

³³ אלא שלדעתם יוצא אדם ידי חובתו גם במבטא האחר, אף שלפי מנהגו המבטא האחר הוא שיבוש, שמכיון שציבור גדול בישראל קוראים כן, לכן גם זה נחשב ללשון הקדש אף שהיא משובשת (ראה שו"ת אג"מ או"ח ח"ג סי' ה. תשובות והנהגות ח"א סי' קנד). ולדעת הרבי, לכאורה, מלכתחילה אין בזה בעי', וכדלעיל בהערה הקודמת.

³⁴ כדלעיל ביחידות הקודמת שלכל מבטא יש שורש גבוה למעלה, ולכן לא חשוב באיזה מבטא מתפללים, כי כל המבטאים שורשם בעליונים.

³⁵ אולי הנ"ל התכוונו לצאת לשליחות למקום אשר בתלמוד תורה שם נוהגים להתפלל וללמוד עם הילדים בהברה אשכנזית (ואז הכוונה שלא תהי' בעי' עם הילדים שלהם), או אולי השליחות היא להיות מלמד בעצמו בתלמוד תורה זה (ואז הכוונה שהוא לא ילמד בהברה הספרדית כדי שלא לגרום לבלבול לילדי התלמוד תורה).

ומהראוי להדגיש, שמה שהרבי הורה לשנות את המבטא הרי זה מפני הצורך המסוים שהתעורר שם, כדי "שלא תהיה הפרעה ובלבול עבור הילדים", אבל לא סתם כך לשנות המבטא המקובל בידו מאבותיו. וכמ"ש בשלחן מנחם ח"א סי' ע' קעז "באם אין טעם מיוחד לשינוי המבטא וכיו"ב, יש להמליץ גם על זה אל תשנו מנהג אבותיכם, ונהרא ונהרא ופשטי".

הברה אשכנזית או ספרדית בחינוך הבנות

מיחידות לר' שמואל הלוי גורעוויטש, מנהל בית ספר לבנות "בית רבקה" במלבורן, אוסטרלי, יום ה, ז' טבת תשל"ו:

בנוגע ללימוד בהברה אשכנזית או ספרדית – אין ענין להלחם, ולערוך 'מלחמת מצוה' נגד לימוד בהברה ספרדית³⁶, והרי גם באה"ק ישנם כמה מוסדות חב"ד שבהם בודאי לומדים בהברה ספרדית.

ברור שאם זה שווה בשווה [=הולך "חלק"] – בודאי כדאי שילמדו בהברה אשכנזית, כדי שהילדות תוכלנה להבין את מבטאו של החזן בביהכ"נ, וכן לבטא [בעצמן] את הברת ה'קמץ' וה'פתח' כאביהם ואחיהם. אך בכל זאת, אם תצמח מכך מחלוקת, או שאפילו [אם לא תהי' מחלוקת של ממש, אבל] אחדים יוציאו בגין כך את הילדות מביה"ס – אין הדבר כדאי.

בעבר אכן היה זה [=אימוץ ההברה הספרדית] ענין שהמשכילים³⁷ נלחמו בעדו, אבל עכשיו הרי זה רק ענין של הברה [=ותו לא]. לכן לא כדאי לעשות מזה מחלוקת, כיון שבודאי ימצאו קנאים משני הצדדים. ובודאי יהיו כאלה שאצלם ייחשב שינוי ההברה³⁸ לענין של "יהרג ואל יעבור" ויוציאו את ילדיהם, ואפילו תלמידה אחת חבל להפסיד.

(תשורה – י"ח אדר תשנ"ח (ברק) ע' 8. קובץ יחידות קודש תשל"ו ע' 27)

ממענה זה יש ללמוד:

א. שנכון ואף עדיף שגם הבנות (ממשפחות אשכנזיות) תלמדנה ותתפללנה בהברה אשכנזית. ראה בזה גם שלחן מנחם ח"א ס"ע קעח "באם אין טעם מיוחד לשינוי המבטא וכיו"ב, יש להמליץ גם על זה אל תשנו מנהג אבותיכם, ונהרא ונהרא ופשטי" (וראה גם שם הערה ו).

ב. אם יש דרישה, מצד חלק מההורים (כנראה בעלי נטי' ציונית-מודרנית), שהלימודים והתפלה יתנהלו בהברה ספרדית, יש למלא דרישה זו, ולא לעשות מזה מחלוקת.

ג. עיקר העיקרים הוא, לא לגרום להוצאת אפילו תלמידה אחת מבית-הספר.

♦ ♦ ♦

ואחרון אחרון חביב, שיר שאינו מסורתי ואינו מקובל במנהגי ישראל (וגם מקורו לא טהור במיוחד...) – האם נכון לשיר אותו?

³⁶. כנראה הכונה, שעד עתה היו רגילים בביה"ס לבנות, ללמוד ולהתפלל, בהברה ספרדית, וכעת ביקשו לשנות ולעבור להברה אשכנזית (כנראה מפני שרוב, או כל, הבנות הן ממוצא אשכנזי). וראה גם בשלחן מנחם שם ע' קעט בתחילתו, ויש לחלק. ואכמ"ל.

³⁷. כנראה הכונה לציונים, מחדשי הדיבור בשפה העברית, שאימצו את ההברה הספרדית.

³⁸. היינו, המעבר להברה אשכנזית.

שירת "עם ישראל חי"

מיחידות למר פנחס מאיר (פיטר) קלמס, מעסקני הציבור בלונדון, יום א, י"ב טבת תשל"ז, בנוגע לקירובם של יהודי בריה"מ ליהדות:

...צריך ללמד את יהודי בריה"מ שהיהדות לא יוצאת נגד מדינתם אלא נגד האתאיזם, ואזי הם לא יחששו. מנהיגי יהדות זו חייבים בעצמם לנסות לשכנע את המורים שילמדו ב'ביה"ס' היסודי ליהדות, עכשיו! כ"א מהם חייב למצוא קבוצה של עשרה וללמדם בביתו הפרטי, ולא ברמה גבוהה, אלא ברמה פשוטה, יהדות בסיסית להנחילה להמונים.

העם היהודי חייב לשרוד גם את הבולשביזם [=הקומוניזם]. לא די לרקוד יום אחד בשנה, בשמח"ת³⁹ – יש לעשות משהו בכל יום ויום. כגון אמירת "מודה אני", לא פילוסופי גבוהה!

אינני ציוני, אך לא אכפת לי שאפילו יזמרו "עם ישראל חי"⁴⁰...

(עצת הרבי תנחני ע' 68. קובץ יחידויות קודש תשל"ז-ח ע' 30)

מכאן נראה שאף שהרבי אינו ציוני, כפי שהגדיר את עצמו, ויתירה מזו: הוא גם התנגד נחרצות לציונות, כידוע שיטת רבותינו נשיאינו בזה

[ראה רשימת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ במבוא לקונטרס "ומעין". ושם, מענה כ"ק אדמו"ר מהורש"ב להרב שלמה אהרן אהרונסון שטען כי התנועה הציונית מקרבת יהודים ליהדות וגורמת להם להתגאות ביהדותם לפחות מהבחינה הלאומית, וכ"ק אדמו"ר מהורש"ב שלל זאת בתוקף, וביאר לו כי לאומיות נטולת תורה אינה התקרבות ליהדות אלא התרחקות ממנה. עיי"ש באריכות. וכן ידועה שיטת הרבי עצמו בזה]

עם כל זה הוא לא התנגד לכך שבבריה"מ ישירו "עם ישראל חי", ואף שזמר זה נתפס כזמר ציוני, היחס אליו חיובי אם ביכולתו לפתוח פתח ולסייע לקירובם של יהודים ליהדות אמת ולתורה⁴¹.

³⁹. בשנים ההן תחת השלטון הקומוניסטי, בשמחת תורה היו מתאספים יהודים רבים, כולל צעירים, ליד בית הכנסת הגדול במוסקבה, ורוקדים ברחובה של עיר, כדי להשתתף בשמחת התורה ולהביע בכך את שייכותם ליהדות.

⁴⁰. הזמר הולחן ע"י שלמה קרליבך בשנת תשכ"ה לעצרת הסולידריות של התנועה לשחרור יהדות בריה"מ, נתפס כזמר ציוני וזכה לתפוצה גדולה מאד.

⁴¹. כלומר, מה שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב שלל את הציונות בתוקף למרות שהיא גורמת ליהודים להתגאות ביהדותם מהבחינה הלאומית, זהו מפני ש"קירוב" זה ל"יהדות" אינו אלא לפן הלאומי ותו לא, והטענה כאילו אפשר להסתפק בכך (מבלי לקיים תומ"צ) אינה אמת והיא זיוף היהדות; אך בבריה"מ אם שירת "עם ישראל חי" תעורר את לבות הצעירים ותפתח פתח לקירובם ליהדות אמת ולתורה, ה"ז דבר נכון.

פרק ב

עבודת התפילה

תפילה בציבור, משך זמן התפלה והתבוננות בתפילה

מיחידות להרה"ח ר' ניסן נעמנוב, משפיע ישיבת תומכי תמימים, ברינואה, צרפת, תמוז תשל"ג:

הענין של תפילה בציבור נהיה מוזנח מאוד בזמן האחרון, וצריך לחזק ענין זה ביותר. באגרת הקודש בתניא⁴² אדמו"ר הזקן כותב "להאריך בתפילת השחר ערך שעה ומחצה לפחות כל ימות החול", אך היות שבזמננו נתמעטו המוחין [וקשה להאריך כל כך] לכן מספיקה רק שעה, זאת אומרת פחות שליש, והינך יכול למסור זאת בשמי או שלא בשמי.

כדי [לאפשר לבחורים] להתפלל באריכות צריכים רשות לכך מהמשפיעים. אבל אלו שאינם מתפללים באריכות, אם בגלל שאינם שייכים לזה או בגלל שאין להם זמן – מוכרחים להתפלל ב'מניין', וכלפיהם הדברים אמורים. (המשך בצער ואמר:) יש החושבים ש'מניין' מיועד רק עבור ילדים קטנים או אנשים פשוטים. זוהי טעות גמורה, אלא חובת התפילה בציבור היא לכל.

הנ"ל⁴³ טען שכיום איננו שייכים ל'התבוננות פרטית' [=בגדולת ה'], לכן ביקש מכ"ק אדמו"ר להורות לחסידים שבדורנו שיפסיקו להתעסק בעבודת התפילה ב'התבוננות פרטית' ויעברו ל'התבוננות כללית', אך כ"ק אדמו"ר לא הסכים איתו⁴⁴.

(ע"פ ר' ניסן ע' 486, חסידים ואנשי מעשה ע' 80, בית משיח גליון 851 ע' 99, קובץ יחידויות קודש תשל"ג ע' 92)

⁴². סי' א (קג, א).

⁴³. קטע זה הובא ללא תאריך, ונראה ששייך לכאן.

⁴⁴. ראה בקונטרס התפלה פ"ב ההכרח להתבונן בהתבוננות פרטית דוקא.

ושם נתבאר הענין של התבוננות פרטית: ש"הוא להרחיב הביאור בהענין האלקי שמתבונן בו, להבינו היטב בריבוי הפרטים שבו דוקא ולא די בהתבוננו' בדרך כלל לבד . . [משא"כ] אם מתבונן בו בתפלה בדרך כללית לבד אין זו התבוננות כלל, לפי שאינו מאיר האור בפנימיות במוחו ולבו כ"א בדרך מקיף לבד ע"ג המוח, ועם היות שמתפעל בעת מעשה במוחו על הענין האלקי . . ברצוא ותשוקה לאלקות כו', אבל הוא דמיון כוזב בלבד ואין לו קיום כלל".

מכאן נראים שני הדברים החשובים בעיני הרבי בענין התפילה:

(א) תפילה בציבור ובמתינות (לאלה שלא מתפללים ב"עבודה").

(ב) למתפללים ב"עבודה" - ההתבוננות צ"ל ממש כמ"ש בקונטרס התפלה שכתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב עבור התמימים, וכפי שהי' בדורות הקודמים

תפילה בציבור

מיחידות להרה"ח ר' ניסן נעמנוב, משפיע ישיבת תות"ל ברינואה, צרפת, יום א', ח' טבת תשל"ה:

כ"ק אדמו"ר: מה קורה עם תפילה בציבור?

הנ"ל: זה צריך תיקון.

כ"ק אדמו"ר: הרי באים כעת מי"ט כסלו, והרי ה'דיבור המתחיל' של המאמר הוא "פדה בשלום נפשי"⁴⁵ – שזהו ע"י ג' הענינים דתורה, עבודה ("ומתפלל עם הציבור")⁴⁶ וגמ"ח.

כ"ק אדמו"ר קם קצת ממקומו, עשה תנועה בשתי ידיו ושאל: למה לא עושים זאת? מדוע לא מתפללים בציבור?!

אפילו אלה שאינם חסידים – יודעים את גודל מעלתה של תפילה בציבור. אבל החסידים – אלה שלומדים חסידות – הרי הם יודעים שתפילה בציבור שקולה כמו עשי"ת, ובאמצע השבוע [אין מיטן א מיטוואך] יכולים לעשות עשי"ת, וכיון שיהודי יכול לאחוז כל השנה במעלת עשי"ת – מדוע אין מנצלים זאת?!

הרי ידוע מה ששואלת הגמרא⁴⁷: "מי כה' אלוקינו בכל קראנו אליו, והכתיב: דרשו ה' בהמצאו!", ומבאר הגמרא: "לא קשיא, הא ביחיד הא בציבור. יחיד אימת? אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ", היינו, שע"י תפילה בציבור הרי זה נהיה [כל השנה] כמו עשי"ת, שאז המצב הוא של "בהיותו קרוב" – "קירוב המאור אל הניצוץ", וזהו מושג שמבינים אותו רק כאשר לומדים חסידות, שכן אלה שאינם לומדים חסידות – אינם מבינים מהו "קירוב המאור אל הניצוץ".

בנוגע להתעסקות בתורה ובגמ"ח – מצליחים לאט לאט ("מען פירט אויס"), אבל הענין

⁴⁵. תהלים נה, יט.

⁴⁶. ברכות ח, א.

⁴⁷. יבמות קה, א.

של תפילה בציבור נחלש מאוד מאוד. מהיכן נובע הדבר? אם משום שזקני החסידים לא הקפידו על תפילה בציבור⁴⁸, הרי בשביל זה צריך להיות מזקני החסידים!...

לא חייבים למסור זאת בשמי, אפשר למסור זאת גם שלא בשמי. שהרי זה כתוב במאמרי רבותינו נשיאנו, במאמרי כ"ק מו"ח אדמו"ר ובמאמרי רבותינו נשיאנו שלפניו. הרי הבחורים לומדים חסידות – שיעינו במיוחד ב'מאמר' ד"ה "פדה בשלום" תר"ל⁴⁹, ויראו באופן ברור ששם מדובר במפורש על הענין של תפילה בציבור. ובפרט שזהו דבר חדש, שהרי הדפיסו את ספר המאמרים תר"ל לא מזמן, בקיץ האחרון.

(ע"פ בית משיח גלין 851 ע' 99, תשורה – י"ט שבט תשע"ב (דובאוו) ע' 38. קובץ יחידויות קודש תשל"ה ע' 29)

♦ ♦ ♦

למתי לקבוע את זמן התפילה

מיחידות להרה"ח משה אדרעי, מדריך ראשי בבי"ס למלאכה, כפר חב"ד, תשרי תשל"ד.
הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א:

בנוגע ל[זמן ה]תפילה [של תלמידי "בית הספר למלאכה"], אפילו בשבת, צריכים להתחיל לא יאחר מזמן ק"ש. שהרי התלמידים לומדים על כל פנים קיצור שו"ע, ואינם יכולים להבין מדוע אין מתפללים בזמן. אמת, שבחור ישיבה שמסוגל להתבונן שעתיים לפני התפילה מבין, ע"פ חסידות, מדוע להתחיל בשעה עשר את התפילה, משא"כ תלמידי "בית הספר למלאכה", שלכן [הם] נקראים כך, [מובן ש]אין לדמותם לבחורי ישיבה בענין זה.

ולפועל אפשר להגיד להם, שהשנה, תשל"ד – שבפועל תוקף הלימודים מתחיל בר"ח מר חשון או יום [אחר] בחודש – מתחילים סדר חדש בזמן התפילה [והוא:]: שילמדו קודם התפילה רבע-חצי שעה, ויתפללו מוקדם. ובעיקר ה[סדר הזה] נוגע ל[כיתות הקטנות =הנמוכות]. ולגבי [ה]כתות הגבוהות – אם הם לומדים שעתיים לפני התפילה, ואין ביניהם [כאלה] שמנצלים זאת לבזבז הזמן עד עשר, יוכלו להמשיך כהסדר שהי' עד עתה [היינו, להתחיל להתפלל בשבת בשעה עשר].

(מצילום עלי ההגהה. קובץ יחידויות קודש תשל"ד ע' 21)

מכאן נראית החשיבות של שמירת תפילה בזמנה ע"פ הלכה, שרק מי שבאמת לומד שעתיים חסידות לפני התפילה ולא מבזבז הזמן מתאים לו להתחיל התפילה בשעה

⁴⁸. כנראה הכונה, מפני שהתפללו באריכות. המקור ע"ד ההלכה לחשיבות הכוונה בתפלה והעדפתה על פני תפלה בציבור – ראה בהערות וביאורים (אהלי תורה) גל' א'רצו ע' 16.

⁴⁹. ספר המאמרים תר"ל ע' לז.

מאוחרת.

♦ ♦ ♦

כל 'תמים' שייך לעבודת התפילה

מיחידות להגה"ח הרב יחיאל מנחם מענדל קלמנסון, ראש ישיבת 'תומכי תמימים',
ברינואה, צרפת (בזמן היחידות, תלמיד צעיר בישיבה):

בענין השאלה האם אני שייך לעבודת התפילה –

אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: 'ס'איז א זיכערע זאך אז א 'תמים' בכלל, ובפרט א 'תמים'
וואס לערנט כמה שנים אין 'תומכי תמימים', איז שייך צו עבודת התפילה [=זהו דבר ברור
ש'תמים' בכלל, ובפרט 'תמים' אשר לומד כמה שנים ב'תומכי תמימים', שייך לעבודת התפילה].
(כפר חב"ד גל' 2172 ע' 42)

♦ ♦ ♦

החלטות טובות

ענין עיקרי בעבודת התפילה (ובהתוועדות חסידית), הוא, לקבל החלטה טובה בעבודת
ה' בהתאם להתעוררות שבתפילה. עצה לקיום ההחלטה הטובה – ביחידות שלפנינו:

מיחידות להגה"ח הרב יוסף יצחק קלמנסון, ראש ישיבת 'תומכי תמימים', בניו הייבן,
קונטיקט:

בענין השאלה שכשהינך מקבל החלטה טובה להתנהג באופן מסוים – זה לא מחזיק
מעמד זמן רב, העצה לזה שכשמקבלים החלטה טובה, יש לדבר עם חבר שגם הוא ידע מכך, וכך
זה יחזיק מעמד.

(כפר חב"ד גל' 2172 ע' 42)

♦ ♦ ♦

חשיבות מאמרי "עבודה"

מיחידות להרה"ח ר' מנחם מענדל פוטרפס, משפיע ישיבת תומכי תמימים כפר חב"ד,
תשרי תשל"ה:

בנוגע לשאלה מה ללמוד עם התלמידים השלוחים בישיבה בכפר חב"ד – מאמרי

‘השכלה’ או ‘עבודה’?

— אם הם ילמדו ‘השכלה’ יהיה להם במה להתגאות, במה להחזיק מעצמם ‘גדולים’,
לכן בנוסף למאמרי ה‘השכלה’ שהם לומדים בעצמם, העיקר מצידך הוא ללמוד איתם מאמרי
‘עבודה’.

(התמים (מוסף בית משיח) גליון נה ע' 59. קובץ יחידויות קודש תשל"ה ע' 20)

פרק ג

מחשבות זרות
עצות להתפטר מהן

חת"ת וצדקה

במענה לפלוני שנכנס ליחידות (ביום א', כ"ד מנחם-אב תשל"א), וביקש עצה להתפטר מהמחשבות זרות הטורדות, אמר הרבי: מהסגולות לזה – ללמוד חת"ת [=חומש תהלים תניא], ובימות החול לתת כמה פרוטות לצדקה לפני התפילה.
(ה"התמים" (מוסף בית משיח) גל' כב ע' 26. קובץ יחידויות קודש תשל"א ע' 70)

אף שבמענה הרבי לא נאמר במפורש אם העצה הנ"ל היא עצה פרטית המיועדת רק למקבל המענה או שהיא סגולה ועצה כללית שכוחה יפה לכל אדם, מ"מ לכאורה נראה שהיא סגולה כללית.

שכן על צדקה נאמר "צדקה תציל ממות"⁵⁰, וסגולתה הגדולה ידועה בגשמיות וברוחניות. גם הרבי הפליא במעלתה פעמים רבות – ראה אג"ק ח"ט ע' יט "והרי צדקה סגולה היא שמגינה בפני כל וכמ"ש וילבש צדקה כשריון"⁵¹, וידוע דרז"ל על זה⁵² שנתבארה גם כן באגרת הקדש לרבנו הזקן סי' ג". וראה גם אג"ק ח"ח ע' א. חכ"א ע' שמא. ספר שערי צדקה, מהדורת תשפ"א, ע' שלג ואילך.

ולענין זמן הנתנה, שצ"ל קודם התפלה – ראה ספר שערי צדקה, מהדורה הנ"ל, ע' קלה ואילך.

וכן לימוד יומי של חת"ת – מצינו שסגולתו גדולה לכל מילי דמיטב בגשמיות וברוחניות: אמירת תהלים – "גודל הענין של אמירת תהלים בצבור וכוונתו הפנימית הנוגע לכלל ישראל ממש בגשמיות בבני חיי ומוזנא, וברוחניות בטל אורות שפע ברכה הצלחה ישועה וגאולה..." (ראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' תקכג-ד).

וראה עוד ב"לקט אמרים ופתגמי קדש בגודל מעלת לימוד שעורי חת"ת בכל יום" בעריכת הרב זאב דב סלונים, נדפס בספר "חת"ת". וש"נ.

⁵⁰. משלי י, ב. יא, ד. וראה בבא בתרא י, א.

⁵¹. ישע' נט, יז.

⁵². בבא בתרא ט, ב.

משניות ותניא בע"פ

מיחידות להרב חיים בנימיני, מייסד וראש הישיבה בפטרופוליס, ברזיל, תמוז תשל"ג:
עצה להנצל ממחשבות זרות – ללמוד פרקי משניות ותניא קדישא בעל-פה, וע"י שזה
יהי' חקוק במוח הזכרון לא יעלו מחשבות זרות.
(ישיבה של מעלה – מיערות ברזיל ע' 276. קובץ יחידויות קודש תשל"ג ע' 91)

♦ ♦ ♦

להסתכל כל הזמן בסידור

מיחידות לר' שלום דובער רסקין ובנו לוי יצחק לקראת הבר מצוה שלו, חשון תשל"ד:
בנוגע לשאלה אם להתחיל להניח תפילין דר"ת:
אם יקבל על עצמו שלא להסיח דעת בהם, ראוי הדבר. על מחשבות אסורות רעדט מען
ניט [=אין מה לדבר שזה מופרך], אלא אפילו ממחשבות רשות יש להמנע, והרי זה לוקח בסה"כ
כעשר דקות. והעצה לזה היא – להסתכל כל הזמן בסידור, הן ב"שמע" "והי' אם שמוע", והן
ב"קדש" "והי' כי יביאך".
(התמים (מוסף בית משיח) גליון כז ע' 66. קובץ יחידויות קודש תשל"ד ע' 30)

המדובר ביחידות זו הוא אמנם אודות הנחת תפילין דר"ת לילד בר-מצוה, אך ברור שעצת
ההסתכלות בסידור שמצילה ממחשבות זרות, תקפה גם לגבי כל אדם ומתאימה לגבי
כל התפלה.

כמובא בכמה ספרים על הכתוב "עם הספר ישוב מחשבתו הרעה" (אסתר ט, כה), שזהו
רמז לכך שתפלה מתוך הסידור מונעת מחשבות זרות - ראה חסד לאלפים (לבעל פלא
יועץ) על שו"ע או"ח סי' מו, אות א. סי' צה, אות ד. ספר נפש חיים (להג"ר חיים פאלאג'י)
מערכת התיו, אות יט. וכן מובא בעוד כמה מספרי גדולי ישראל.

♦ ♦ ♦

תניא פרק מא

מיחידות להרב החסיד שמעון לזרוב, שליח הראשי למדינת טקסס:
בענין השאלה שיש לך 'מחשבות זרות' וקשה לך להתרכז בתפילה – העצה לזה:
לפני התפילה לחזור על מה שכותב אדמו"ר הזקן בתניא (בתחילת פרק מא) – 'והנה ה'
ניצב עליו... עד מעבר לדרך, במילה 'המלך'. ולשוב ולחשוב על השורות הללו לפני ברכת 'יוצר

אור', וכך בכל פעם בה מגיעות 'מחשבות זרות' המבלבלות ומפריעות להתרכז בתפילה.
(כפר חב"ד גל' 2172 ע' 42)

♦ ♦ ♦

חלומות המבלבלים

מיחידות לאחד התמימים, כסלו תשל"ד:

בנוגע למה שאתה כותב, אודות חלומות המבלבלים – באם לא תחשוב מחשבות בטלות ביום, לא יהיו לך חלומות מבלבלים בלילה. וכמובן וגם פשוט – ההקפדה היתרה שצריכה להיות אצל בחור ב'תומכי תמימים' בענין קריאת שמע שעל המיטה⁵³ ובטבילה במקוה⁵⁴.
(כפר חב"ד גליון 672 ע' 21. קובץ יחידויות קודש תשל"ד ע' 34)

⁵³. היינו, חשבון נפש ממה שעבר עליו היום, ובעקבותיו: חרטה על הצריך תיקון וקבלה טובה על להבא.

⁵⁴. מהלשון "ההקפדה היתרה שצריכה להיות" . . בטבילה במקוה" לכאורה משמע שהכונה היא לטבילה בכל יום לפני התפילה.

פרק ד

כולל אברכים

ביצד צריך להראות לימוד תורה בכולל

מיחידות להרה"ג הרה"ח ר' חיים שלום דייטש, ראש כולל "צמח צדק" בעיר העתיקה, ירושלים, יום ב', כו תשרי תשל"ד:

(הנ"ל מסר לרבי קובץ תורני, פרי עטם של אברכי כולל "צמח צדק" בעיר העתיקה, ואמר (הרבי) אודות ה'כולל' – דיברתי כבר עם הרב אברהם הערש כהן⁵⁵ כשהיה כאן, שבליובאוויטש ובקרמנצ'וג⁵⁶ הרי לא היו 'כוללים'. את ה'כוללים' ייסדנו עבור אותם אברכים וואס זיי קאכן זיך אין לערנען [=שעוסקים בלימוד בלהט], כדי שתהי' להם אפשרות להמשיך ללימוד. אך לבסוף זה הופך להיות 'פרנסה עדינה'⁵⁷ – אמנם הם 'עושים מלאכתם נאמנה', ובאים בזמן, אבל היכן היא ההתלהבות בלימוד ? !

ההתלהבות בלימוד ניכרת כאשר אברך הולך ברחוב, ויהודי עוצר אותו ואומר לו: 'שמע סברה זו וזו שנפלה לי' ! ראיתי את הקובץ [וההתרשמות שלי ממנו היא, ש] מי שיש לו ראש טוב שואל שאלה, ונותן תשובה טובה. אבל לא רואים את ההתלהבות בלימוד. לא בשביל זה הקימו את ה'כוללים' !

בקובץ זה אין ניכרת התלהבות בלימוד, וזה רק נייר, אז ער האט א גלייכע קאפ, זאגט ער אגלייכע סברא [=מכיון שיש לו ראש ישר, אומר הוא סברא ישרה]. אך הקובץ מראה שחסר דער קאכן זיך אין לערענען [=הלהט בלימוד], כמו 'רמינהו' ו'תא שמע'.

כאשר תהי' אותה ההתלהבות [הדרושה] בלימוד, יהי' לכך הד עצום בכל העולם – ש'כולל צמח צדק' בדרך נס נותר שלם עם כל הקירות, למרות שלומדים [בן תורה מתוך התלהבות]...

אם אתה תעסוק בענין זה, ותדאג שלאברכים תהי' התלהבות ולהט בלימוד, יהי' זה

⁵⁵. הרב אברהם צבי הכהן כהן (תרע"ו–תשנ"ה) שהי' ראש הכולל בכפר חב"ד.

⁵⁶. כשישיבת 'תומכי תמימים' גלתה מליובאוויטש בזמן מלחמת העולם הראשונה, היא עברה לקרמנצ'וג.

⁵⁷. ראה להלן יחידות "לא, ללשכת העבודה".

ע"ד פתגם הבעש"ט⁵⁸ "עס קומט אראפ א נשמה אויף דער וועלט און לעבן אפ זיבעציג—אכציג יאהר, צוליב טאן א אידן טובה בגשמיות, ובפרט אין רוחניות" [=נשמה יורדת לעולם הזה וחיה שבעים—שמונים שנה, כדי לעשות טובה ליהודי טובה בגשמיות, ובפרט ברוחניות].
(ע"פ הסיפור שלי גליון 66. קובץ יחידויות קודש תשל"ד ע' 20)

מדברי רבינו אלה נראה בבירור כיצד צ"ל האוירה בכללי האברכים, דבר האמור להשתקף גם בקבצים התורניים שה'כוללים' מוציאים לאור.

♦ ♦ ♦

ידועה השקפת רבותינו נשיאינו והוראתם לחסידים שעיקר העבודה בדורנו, דור יתום, היא הפצת היהדות והפצת מעינות הבעש"ט, היא תורת החסידות, בישראל, לסייע ביד יהודים לקרבם לאביהם שבשמים, ועבודה זו בדורנו היא חשובה יותר מאשר להשקיע עצמו בלימוד התורה, דבר שתועלתו בעיקר היא רק לאדם עצמו.

והוא ע"ד מה שקבע אדה"ז בתניא⁵⁹:

"כל עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא היא עבודת הצדקה, כמ"ש רז"ל אין ישראל נגאלין אלא בצדקה. ולא ארז"ל ת"ת שקול כנגד גמ"ח אלא בימיהם, שת"ת היה עיקר העבודה אצלם וע"כ היו חכמים גדולים תנאים ואמוראים. משא"כ בעקבות משיחא שנפלה סוכת דוד עד בחי' רגלים ועקביים, שהיא בחי' עשי', אין דרך לדבקה בה באמת, ולהפכא חשוכא לנהורא דילה... כ"א בבחי' עשי' ג"כ שהיא מעשה הצדקה..."

על פי זה מובנים ומאירים דברי רבינו ביחידות שלפנינו:

תכלית הלימוד בכולל

מיחידות לת' ישראל צבי גליצנשטיין, המיועד לשליחות לעיר אילת, יום א', י"א חשוון תשל"ה:

הרי אתה מאה"ק ומירושלים בפרט [לכן חשוב לי לומר לך את הבא להלן]:

אין תכלית במה שנוהגים שם — לשבת מאה ועשרים שנה ב'כולל' בלא לעסוק בהפצת היהדות והמעיינות, אלא [התכלית והמטרה היא, לנהוג] כחסידות חב"ד שתובעת הפצת היהדות והמעיינות. בכלל, חב"ד לא מחזיקה מזה⁶⁰. עליך לעסוק בחינוך, וממילא יהיה נכלל בזה הפצת היהדות והמעיינות.

(קובץ יחידויות קודש תשל"ה ע' 24. ועוד)

♦ ♦ ♦

⁵⁸. היום—יום ה' אייר.

⁵⁹. אגרת הקדש סי' ט — קיד, א.

⁶⁰. כנראה הכוונה לכללות ענין הלימוד ב'כולל' שנים רבות בלי לעסוק בהפצת היהדות והמעיינות.

ושוב, התכלית...

מיחידות להרב יוסף עקיבא כהן, כ"ג אדר תשל"ד:

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אני חידשתי את ה'כולל' בליובאוויטש, אולם אין לנהוג כמו בירושלים – שם הסבא ונכדו יושבים יחדיו ב'כולל' ואינם עושים דבר, לא עם עצמם ולא עם הזולת – אלא, מ'דארף ארוסגיין טאן [=יש לצאת לעולם הגדול לפעול בהפצת היהדות].
(כפר חב"ד גליון 2105 מגזין א' ע' 30, קובץ יחידויות קודש תשל"ד ע' 58)

♦ ♦ ♦

עד מתי ללמוד בכולל

מיחידות להרה"ג הרה"ח אשר לעמיל הכהן, רב קהילת חב"ד בביתר עלית, בהיותו אברך כולל, תשרי תשל"ד:

בכללות, 'כולל' בחב"ד – זהו חידוש שלי, בליובאוויטש לא היה 'כולל'.

ה'כולל' נוסד מתוך כוונה שלאברך שיש חיות בלימוד, יוכל להמשיך לשקוד על התורה בלי להיות טרוד בהוצאותיו הגשמיות. אך למרות זאת, הסדר של לימוד ב'כולל' אינו סדר רצוי בחיים לטווח ארוך.

– מצדי הייתי יוצא למלחמה נגד זה! ...

(זמן יחידותנו ע' יב, קובץ יחידויות קודש תשל"ד ע' 24)

♦ ♦ ♦

לא, ללשכת העבודה

מיחידות להרה"ח אפרים וולף, מנהל ישיבת "תומכי תמימים" המרכזית באה"ק, יום ג, א טבת תשל"א:

אודות קבלת הנשיאות בכולל בנחלת הר חב"ד – אמר כ"ק אדמו"ר: האברכים רואים את הכולל כעין לשכת עבודה⁶¹ – אינני שר העבודה! ...

(ימי תמימים ח"ה ע' 85. קובץ יחידויות קודש תשל"א ע' 27)

⁶¹. ראה לעיל יחידות "כיצד צריך להראות לימוד תורה בכולל".

פרק ה

מוסדות חינוך חב"ד

הזכות להתחנך במוסדות חינוך חב"ד

מיחידות להרב טוביה בלוי ומשפחתו, יום ב', כו תשרי תשל"ד:

בנוגע לחינוך הבנים והבנות של אנ"ש, שצריך להיות דוקא במוסדותינו – שמעתי שלומדים במכתבי⁶² 'קנייטש' ו'פשטים' ורמזים שונים, והנני מודיע שכל אלו בטלים ומבוטלים, והדברים הם כפשוטם – שיש לשלוח הצאצאים למוסדותינו.

והעובדה שיש טענות מסוימות כלפי המוסדות, שהרי אין דבר שלם בעולם הזה – הרי ראשית, מסתמא המוסדות יתקנו בעתיד את הטעון תיקון. והעיקר: המוסדות הם של אדמו"ר הזקן וממלאי מקומו, והשולח את בניו לשם – שולח אותם למוסד של אדמו"ר הזקן⁶³.

ויש להשפיע על כל מי ששייך לזה לשלוח את צאצאיהם למוסדותינו⁶⁴.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה לזוגתו של הנ"ל, ואמר: תעסקי ברישום בנות ל'בית חנה', ובכך תסייעי לבעלך בעבודתו].

(ע"פ מקדש מלך ח"ד ע' תכא, לקט ופרט ח"ד ע' סב, שם ע' סד, הסיפור שלי גליון 380. קובץ יחידויות קודש תשל"ד ע' 22)

♦ ♦ ♦

⁶². ישנם כמה מכתבים שבהם הרבי מעלה דרישה ותביעה חד-משמעית שחינוך בני ובנות אנ"ש יהי דוקא במוסדותינו (כמה ממכתבים אלו נלקטו בלקו"ש חכ"ב ע' 417 ואילך).

⁶³. בכמה מאגרותיו הביע הרבי רעיון זה. ולדוגמא: "ברור הדבר אשר נשיאינו הק' נשיאי חב"ד – הם המנהלים בפועל מוסדות חינוך חב"ד לכל סוגיהם: ישיבות, ת"ת, בית ספר למלאכה, בי"ס לנערות וכו'" (אג"ק ח"ג ע' צו). "צ"ל ברור... ובהחלט שהרמה הכי גדולה הוא זה מה שהמוסד מיסודו ובהנהלתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל" (אג"ק ח"כ ע' שכב).

"בוודאי מכיר הוא את פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר ש'הזיכורית שלנו טובה יותר מהעידית שלהם', ואין הכונה רק שבעולם האצילות כך הוא הדבר אלא גם בעולם הזה הגשמי, ובפרט במוסדות כ"ק מו"ח אדמו"ר שעליהם הוא מסר את נפשו והבטיח הצלחה מופלגה באם רק יתחזקו ללכת בדרכו ולהשלים את כוונתו שהיא הכוונה העליונה" (אג"ק ח"ו ע' שמה, בתרגום חפשי מאידית). וראה עוד בלקו"ש שם.

⁶⁴. באג"ק ח"ג שם כתב הרבי: ואשריו של כאו"א מאנ"ש שיחנך בניו ובנותיו שיחיו במוסדות אלו לטוב להם בגשמיות וברוחניות... וכל אחב"י בגדר אנ"ש הם...

הפניית תלמידות מתקרבות למוסד המשך שאינו חב"ד

מיחידות לר' משה סלונים ורעייתו, יום א, ה טבת תשל"ז:

הנ"ל: אנחנו עושים שבתונים ומקרים בנות, וחשבנו שמן הראוי לפתוח מוסד עם פנימי' שידאג להמשך קירובן.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: א"א לעשות זאת – לא בכפר חב"ד, לא מאחורי פסי הרכבת וכיו"ב (הזכיר עוד כמה מקומות לשלילה), [ולפיכך] את הבנות יש לשלוח ל'דבר ירושלים'.

הנ"ל התפלאו, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: וואס? זיי זיינענן ניט פרום?! [מה, הם אינם יראי שמים?!]. ובנוגע לחששות – הרי עוד מעט יגיע משיח ויפתור אותן.⁶⁵

(מצא טוב ע' כו. קובץ יחידות קודש תשל"ז–ח ע' 28)

מדברי הרבי אלה נראה, שהוא לא סבר שאת המקורבים – שמתקרבים ע"י אנ"ש, השלוחים ובתי חב"ד – יש לשלוח דוקא למוסדות חב"ד (אף שבדאי יש לכך עדיפות, וצריך לעשות כן אם אפשר – ראה ביחידות הקודמת. וש"נ), אלא אם אין להם מסגרת חינוכית מתאימה במוסדות חב"ד, לפי דרגתם כיום, יש לשלוחם למוסדות חרדיים אחרים.

♦ ♦ ♦

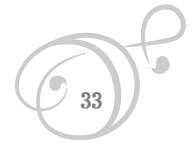
הפניית בחורים מקורבים לשיבות אחרות

מיחידות להרה"ח ר' שניאור זלמן גפני, ראש ישיבת 'אור תמימים' לתלמידים מקורבים (דוברי אנגלית), תשל"ג:

הנ"ל: בינתיים, תלמידי ישיבת 'אור תמימים' לומדים בזאל [=באולם הגדול] של הישיבה בכפר חב"ד, אך פעמים רבות הם מגיעים בלבוש שונה, והתנהגותם אינה תואמת לאווירה החסידית. האם כדאי שנקים עבורם מבנה אחר?

כ"ק אדמו"ר: כל עניני וכוונתי בהקמת הישיבה – שהיא תהי' חלק מ'תומכי תמימים'. [ולכן] אפשר לקבל רק בחורים שכבר בחרו בדרך של ליובאוויטש, או שסביר להניח שהם נמצאים בכיוון הזה, ואז יהיה קל יותר להשפיע עליהם לשנות את צורת הלבוש. [אך] אלו שרק מתחילים את תהליך התשובה ולא מתאימים לצביון של 'תומכי תמימים' – יכולים ללמוד בישיבות אחרות שמתאימות להם.

⁶⁵. כלומר, במבחנת עיקרו של דבר, שאלת חינוכן באוירה של תורה ויראת-שמים, ה"ז בסדר גמור אם ילמדו במוסד כהנ"ל. ולענין החששות שמא יעשו להן שם "שטיפת מח" ותעמולה נגד תורת החסידות (או נגד חב"ד) – הרי עוד מעט יגיע משיח ויפתור בעיות אלו.

לדעתי, מכאן ולהבא, כאשר פותחים ישיבה כזו – עליה להיות במסגרת 'תומכי תמימים', ולא כמוסד נפרד.

(ע"פ בית משיח גליון 570 ע' 35, גליון 1279 ע' 87. קובץ יחידויות קודש תשל"ג ע' 97)

גם מדברי הרבי ביחידות זו נראית שיטתו שתלמידים שאינם מתאימים למוסדותינו, מהראוי להפנותם למוסדות אחרים המתאימים להם.

ולכאורה הכוונה היא גם למקורבים שהתקרבו ע"י בתי חב"ד. שהרי ברור שהשלוחים מנהלי בתי חב"ד מעדיפים, בדרך כלל, לשלוח את מקורביהם להמשך קירובם בדרך חב"ד (כנ"ל ביחידויות הקודמות), ולכן (מסתבר מאד שרוב) תלמידי 'אור תמימים' הם כאלה, ובכל זאת הוראת הרבי היא שאלה שאינם מתאימים, יש להפנותם למוסדות אחרים.

♦ ♦ ♦

להיות חסיד בישיבה ליטאית

מיחידות לצעיר מאנגלי, תשרי תשל"ד:

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לאיזה בית ספר אתה הולך?

הנ"ל: בית ספר תיכון יהודי.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זה במנשסטר?

הנ"ל: כן, במנשסטר.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מכיון שהתחלת את הישיבה שלך במשך ששה שבועות⁶⁶, אינני חושב שכדאי להתחיל ללמוד בבית ספר אחר באנגליה או במדינה אחרת.

שהשי"ת יברך אותך ללמוד בהתמדה, ושתהי' חסיד אפילו כשאתה לומד בישיבה מתנגדית⁶⁷, ושתבורך בכל מה שהינך מבקש במכתב זה.

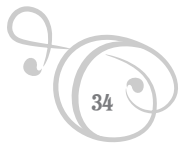
(הנחה פרטית באדיבות המכון להפצת תורתו של משיח. קובץ יחידויות קודש תשל"ד ע' 27)

מכאן נראית דעת רבינו בשני הקצוות:

(א) שאפשר לפעמים להמליץ לבחור ללמוד בישיבה שאינה חסידית.

⁶⁶ כנראה הכוונה, שלפני תקופה מסוימת הנ"ל התחיל ללמוד בישיבה ואח"כ הביע רצונו להמשיך בבית ספר תיכון.

⁶⁷ מזה שהרבי לא שלחו ללמוד ב'תומכי תמימים' נראה שהנ"ל, באותה שעה, לא הי' בשל ומתאים לכך (או שסיבה חיצונית אחרת גרמה לכך). אך עכ"פ מכאן נראית השקפת הרבי שבחור שרוצה להיות חסיד, ביכולתו לעשות כן, היינו ללמוד חסידות ולנהוג במנהגי החסידים, גם בהיותו בישיבה 'מתנגדית'.

(ב) ומאידך גיסא, שגם בהיותו שם - אין זה מופרך, ועליו להשתדל, להיות חסיד אפילו כשלומד בישיבה "מתנגדית".

פרק ו

עלי לארץ ישראל

עליה לארץ, היחס אליה

מיחידות לחכמי העדה הגרוזינית שיצאו לאחרונה מגרוזי', הרב רפאל אלאשוילי, הרב יהודה בוטראשוילי והרב יעקב דובראשוילי, יום ד' י"ב תשרי תשל"ג:

...הצמח צדק אמר שכשהספינה עלולה לטבוע ויש אפשרות להציל את נוסעיה – רב – החובל מוריד קודם את כל הנוסעים, ורק אח"כ יורד בעצמו⁶⁸.

ולכן עליכם לכתוב לשם [=לגרוזי'] שבעלי-התפילה, החכמים, המוהלים והשוחטים שנשארו שם אכן יישארו שם, ואתם מצידכם תדאגו לשמור על קשר מתמיד עמם ועם יהודי גרוזי'. וכיון שכבר יצאתם, עליכם לפקח ולשמור על גחלת יהדותם של כל העולים [הנמצאים באה"ק].

ידועים דברי ה'צמח צדק' לחסיד שביקש לעלות לאה"ק: "מאן דא ארץ ישראל"⁶⁹ [=עשה כאן ארץ ישראל], כלומר, מי שנשאר שם ופועל למען שמירת היהדות, הרי במידה רבה הוא עושה במקומו "ארץ ישראל" רוחנית⁷⁰.

הרב יעקב דובראשוילי: לו היו שואלים מראש את הרבי האם לצאת את גרוזיה, מה היתה דעתו של הרבי בזה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א נמנע מתשובה מפורשת⁷¹.
(רשימת ר' יוסף ישראל בלוי, קובץ יחידויות קודש תשל"ג ע' 20)

⁶⁸. ראה התקשרות גל' תע ע' 7.

⁶⁹. אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תפה ואילך.

⁷⁰. כנראה הכוונה להטעים הטעמה נוספת את ההוראה הנ"ל שבעלי-התפילה, החכמים וכיו"ב שנשארו שם שאכן יישארו שם למרות רצונם לעלות לאה"ק, והטעם לזה – כי אכן מי שנשאר שם ופועל למען שמירת היהדות, הרי במידה רבה הוא עושה שם "ארץ ישראל".

⁷¹. מה שהרבי נמנע מלענות תשובה מפורשת על שאלה זו כנראה הוא מפני, שכבר גילה דעתו במפורש לעיל (ביחידות זו), שעל החכמים ובעלי התפקידים הרוחניים מוטלת חובה קדושה להשאיר בגרוזי' ולא להשאיר את עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה, אלא שמכיון שקבוצת חכמים זו עלו לארץ מבלי לשאול מקודם את הרבי על צעד זה, הרבי לא רצה לפגוע בהם ולומר להם במפורש שלא טוב עשו.

מדברי הרבי אלה נראית הסתייגות ברורה מעלי' לארץ לבעלי תפקידים בהחזקת היהדות בחוץ לארץ.

♦ ♦ ♦

השפעה על יהודים בחו"ל עדיפה על עליה לארץ הקודש

מיחידות להרב נחמן מאיר ברנהרד, מחשובי הרבנים בדרום אפריקה, טבת תשל"ד:

הנ"ל: הכנו הכל למעבר מדרום אפריקה לארץ הקודש.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בארץ ישראל תוכל להשפיע רק על סביבתך הקרובה, אבל לא תוכל לשנות את המקום כולו, לעומת זה בדרום אפריקה תוכל לחולל שינוי בכל המדינה כולה.

רבנים אחרים מחו"ל שעברו לאה"ק נהיו מתוסכלים: הם לא ידעו כיצד להשפיע ולחולל שם שינוי ואכן הם לא הצליחו לחולל שם שום שינוי. לדוגמא: ה'נטורי קרתא' – חשבתי שהם יותר דתיים ממני, אבל למרות זאת, האם יש להם איזו השפעה בגבעת ברנר?!

הנ"ל נאנח.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: למה אתה נאנח? הרי יש לך שליחות מן השמיים. מאה אלף יהודים בידך, זה הדבר שגורם הכי הרבה אושר!

האם אינך סבור שגם אני רוצה להיות שם, סמוך למקומות הקדושים בארץ ישראל?! אבל מוטלת עלינו אחריות!

הנ"ל: מה האחריות שלי?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: להשפיע על יוהנסבורג, ובאמצעות יוהנסבורג על כל דרום אפריקה.

הנ"ל: זוהי אחריות של רב ראשי, אבל אני רק רב של בית כנסת אחד.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אינך צריך להיות רב ראשי, בשו"ע לא מוזכר תפקיד של 'רב ראשי'...⁷²

(ערוך ע"פ יחידויות ח"א ע' 53. הסיפור שלי גליון 292. קובץ יחידויות קודש תשל"ד ע' 45)

⁷² אפשר שיש בזה רמז לשיטתו הידועה של הרבי שלא ראה בעין יפה את המוסד "רבנות ראשית" ואת התפקיד של "רב ראשי" – ראה באג"ק ח"כ ע' כז–כח.

(ושם: שיחסו השלילי למוסד זה "הריהו מבוסס על יסוד יחס כל גדולי ישראל שקדמונו. . שהתנגדו רבני ישראל ומנהיגים האמיתיים להקמת מוסד כזה ברוסי' וסביבותי', והתנגדו בכל עוז ועד כדי מלחמה בממשלה. . עד שביטלו כל התכנית").

גם כאן נראית בבירור שיטת הרבי, למנוע עלי' ארצה של בעלי תפקידים היכולים להשפיע לחיזוק היהדות במקומם.

♦ ♦ ♦

עליה לאה"ק

מיחידות לר' שמואל דב סלפוי ומשפ', יום א, ט"ז שבט תש"מ:

הנ"ל התגוררו בארגנטינה, ועקב מצב החינוך (הירוד) שם רצו מאוד לעלות לאה"ק, אך כ"ק אדמו"ר שליט"א שלל זאת בכל הפעמים ששאלוהו על כך ודרש ממנו לתקן את החינוך במקום⁷³. בשנת תש"מ הנ"ל מכר את כל רכושו בארגנטינה, ואת מטלטליו שלח באוניה ע"מ לעלות לאה"ק.

לקראת כניסתו ליחידות הוא כתב לרבי – שכבר עשה מעשה בכדי לעלות לאה"ק, ואם כ"ק אדמו"ר שליט"א יורה לו לחזור – הוא חוזר מיד, אך אם מעשהו נכון – הוא מבקש ברכה והדרכה במה לעסוק באה"ק.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: עדיין מוקדם מדי בכדי להחליט במה תעסקו באה"ק.

שתהי' לכם נסיעה טובה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן להם כמה הוראות בחינוך הילדים.

כ"ק אדמו"ר שליט"א התעניין אודות ארגנטינה והיהודים הגרים שם, ובין הדברים שאל "מה עם המניין שאירגנת עם הצעירים? מי מטפל בזה כעת?".

(ימים טובים עם הרבי, שבועות ע' 191. קובץ יחידויות קודש תש"מ ע' 439)

גם בזה נראית שיטתו של הרבי, שמי שיכול לפעול בעניני היהדות בחו"ל צריך להשקיע כחותיו בזה ולא לחשוב על עלי' לאה"ק. אמנם מי שמתעקש בכל זאת לעלות, הרבי לא עוצר בעדו רק רומז לו שאחריותו היא לדאוג להמשך הפעילות שהתחיל בה.

♦ ♦ ♦

⁷³. אודות מענות הרבי אליו ופעילותו והצלחתו שם בחינוך – ראה 'ימים טובים עם הרבי', שבועות ע' 189.

עליה לארץ

מיחידות לר' פנחס מאיר (פיטר) קלמס, מעסקני הציבור בלונדון, בריטני', יום ה', י"ז סיון ה'תשל"א:

הנ"ל כתב בפתק שרוצה לעלות לאה"ק, כיון שמרגיש שמוטל עליו ליטול חלק בבניין אה"ק.

ואמר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א:

מכל בחינה, הדבר לא יהיה לטובתכם! בעניני פרנסה – תהיה מוגבל על כל צעד, בשל האישורים הדרושים לכל פעולה. בנוגע למעמדך והשפעתך בקהילה [=השפעתך הציבורית] – אתה תהיה שם רק עוד אחד מתוך ציבור של שני מיליון יהודים, שבו כל השליטה על המתרחש נעשה באמצעות צינור (פוליטי) אחד⁷⁴. לעומת זאת, בלונדון אתה אחד המנהיגים, ובמעמדך יש לך אפשרות להשפיע על מאתיים אלף יהודים – אתה חופשי לחלוטין, ואינך מחויב לאיש. [ויתירה מזו] כשתדבר כאיש עסקים מאנגליה, תהיה לדברך משמעות [גם] עבור יהודי אוסטרלי או קנדה.

ולגבי ילדיך: מצד אחד, טוב להם לגדול בסביבה שהיא יהודית לגמרי [=כלומר, בארה"ק]. אך בדרך כלל מה שקורה שם הוא, שאחרי גיל הבר מצווה מנהלים הילדים חיים נפרדים מהוריהם (הן אצל האורתודוקסים והן אצל אחרים) – במחיצת חברים, במועדי נוער, בטיולים וכדו', ואינם נמצאים עוד תחת השפעת הוריהם. היחס להורים הופך להיות כמו היחס כלפי אח או אחות בוגרים.

ר' פנחס קלמס: לא חשבנו שיותר מדי עצמאות היא דבר שלילי.

כ"ק אדמו"ר: היא איננה דבר שלילי, אך לא זו היא מערכת היחסים שאליה שאפנו⁷⁵.

הנ"ל: חשבתי שדווקא מאה"ק נוכל להשפיע טוב יותר, אחרים שעלו לארץ הצליחו בכך.

כ"ק אדמו"ר: לא, זה תמיד יהיה רק קול אחד הפונה למספר מצומצם של אנשים. בישראל ניתן להשפיע רק באמצעות מפלגות פוליטיות, בדרך כלל בכפפות של משי, אך את אלו

⁷⁴. כנראה הכונה שהמצב באה"ק לעת עתה הוא, שהפעילות הציבורית נעשית בעיקרה באמצעות מפלגות, ומי שלא מצליח ל"התברג" למנגנון המפלגתי נבצר ממנו להשפיע.

⁷⁵. כנראה הכונה, שעצמאות של מתבגרים יכולה להיות דבר חיובי אם מנווטים אותה נכון, אולם אם היחס של ילדים להוריהם הופך להיות כמו היחס כלפי אח או אחות בוגרים הרי זה עומד בסתירה לערכי היהדות, ואינו מאפשר להם לקיים מצוות כיבוד אב ואם כיאות.

אפשר גם להסיר⁷⁶.

[הרבי פנה להנ"ל ושאל] אם הרב הרצוג היה נעשה הרב הראשי של אנגליה⁷⁷ – האם הייתה לו יותר השפעה בשאלת מיהו יהודי מאשר יש לו עכשיו, כיועץ ראש ממשלת ישראל? הנ"ל: אכן, יותר.

כ"ק אדמו"ר: כך גם לגביך – לא באותה מדה, כמובן, אבל גם כן. כאשר אדם נמצא בתוך יער, לא תמיד הוא יכול לראות את התמונה המלאה⁷⁸.

הנ"ל: ומה לגבי תוכניותינו לבניית בית בישראל?
כ"ק אדמו"ר: אין טעם להיות קשורים לנקודה מסוימת. אם תיסעו לירושלים לכמה חודשים, מוטב שתהיו חופשיים לשהות בכל מלון שתבחרו.
(עצת הרבי תנחני ע' 18. קובץ יחידויות קודש תשל"א ע' 54)

גם מיחידות זו נראה כיצד הרבי לא עודד (בלשון המעטה), יהודי לעלות לארץ. ואפילו לבניית בית באה"ק שיוכל לשמשו לדיור זמני כשיגיע לארץ לביקור, לא עודדו הרבי.

♦ ♦ ♦

עליה לארץ, שלילתה

מיחידות מר פנחס מאיר (פיטר) קלמס, איש עסקים ועסקן ציבורי, לונדון, בריטני', יום א, ל' תשרי תשל"ג:

דובר בהקשר לכך שכ"ק אדמו"ר הורה לו בעבר לא לעלות לא"י⁷⁹, ואמר שהבין את כוונת כ"ק אדמו"ר. אמנם עדיין לא איבד את התעניינותו והזדהותו עם א"י.

כ"ק אדמו"ר: ח"ו שכך יהי'. גם אני לא איבדתי את ההזדהות שלי עם ארץ ישראל למרות שמקום מושבי הוא כאן, בברוקלין... אך האם מקובל עליך שאתה יכול לשרת את ישראל טוב יותר בהיותך מחוץ לגבולותי'?

⁷⁶. אפשר שהכוונה היא, שההשפעה בעיני יהדות צריכה להיעשות (ע"י המפלגות) בדרך כלל ב"כפפות של משי", בעדינות וברוך (כדי לא לתת מקום לטענות של "כפי' דתית", "הדתה" ו"סחטנות"), ורק לפעמים, אפשר (או גם צריך), להסירן.

⁷⁷. הכונה להרב ד"ר יעקב הרצוג (ה'תרפ"ב – ה'תשל"ב) בנו של הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג, שבשנת תשכ"ה הוצע לו תפקיד הרב הראשי לבריטני'.

⁷⁸. כלומר, הנמצא באה"ק קשה לו לראות את "התמונה המלאה" של ענייני אה"ק, ומטעם זה גם קשה לו להצליח, משא"כ הנמצא בחו"ל יש לו סיכוי טוב יותר לפעול ולהצליח בהשפעתו.

⁷⁹. ביחידות סיון ה'תשל"א (הובא בקטע הקודם בפנים).

הנ"ל: אני יכול להבין זאת כעת.

כ"ק אדמו"ר: גם הגב' קלמס מבינה זאת?

הנ"ל: היא היתה זקוקה לפחות שכנוע ממני בענין זה.

כ"ק אדמו"ר: האם אתה מכיר עוד מישהו שהלך בעקבותיך בהחלטתך זו?

הנ"ל: אנשים מכירים את השקפת הרבי [שלא לעלות], ואלו המשתוקקים לעלות לארץ אינם שואלים.

כ"ק אדמו"ר: אינם שואלים... אני מבין... לא אנקוב בשם, אך ישנו עוד אדם פעיל בלונדון, שגם הוא עשה הכנות לעלי' ובסופו של דבר החליט שלא לעלות. ספר זאת גם לגב' קלמס, כדי שתדע שהמקרה שלכם איננו יחיד במינו... (והמשיך בחיך:) אפילו אם יכתבו עליך בעיתונים ששמעת לקולו של איזה תמהוני היושב באמריקה, הסבור שעלי' לארץ איננה הפתרון היחיד! אותו אדם שכתב עליך כך⁸⁰, צריך להיות אסיר תודה לך על שעוררת אותו לכתוב [עליך] כפי שכתב: "הייתכן כי אדם יבחר להישאר באנגליה ולפעול מתוכה, במקום לבחור בדרך הקלה"⁸¹ [היינו, לעלות ארצה]??!

...לא מזמן אמר לי רב אחד, שהפתרון היחיד עבור קהילות קטנות הוא לעלות לארץ; אין כל דרך אחרת, כיון שבקהילה בת עשר-עשרים משפחות, ללא בית כנסת, אין כל אפשרות לשמור שבת – החנות חייבת להישאר פתוחה, שאם לא כן העסק יפשוט את הרגל; ואי אפשר להשיג מזון כשר, ולכן חייבים לאכול טריפה. אותו רב טען שלאנשים אלה אין כל תקוה, והם חייבים לעלות לארץ ישראל אם אין רצונם להתבולל.

הנ"ל: אם כן, מה התשובה לזה?

כ"ק אדמו"ר: התשובה היא – רב נודד, שחט נודד ומוהל נודד, העוברים מעיר לעיר ומישוב לישוב.

הנ"ל: האם עלי להעלות בעיה זו בפני הרב הראשי [לבריטני'] – הרב ישראל עמנואל יעקובוביץ?

כ"ק אדמו"ר: בהחלט. כאשר הוא ביקר כאן כבר עסקנו בנושא של רב נודד, אך עתה

⁸⁰. בעיתון "ג'ואיש כרוניקל" כתב אחד העיתונאים כתבה חריפה נגד הוראת הרבי שלא לעלות ונגד החלטתו של הנ"ל לציית להוראה זו.

⁸¹. כלומר מתוכן הכתבה הביקורתית עצמה מובן (לקוראים, וכן לכותב עצמו) הטעם האמתי לבחירה להישאר באנגלי', שכן דוקא ע"י הישארותו באנגלי' הוא יכול לפעול לחיזוק והפצת היהדות באנגלי' יותר מאשר אם הי' בוחר בדרך הקלה של עלי' ארצה.

חושבני ששוחט נודד חשוב לקהילה אפילו יותר מאשר רב; דרשות [=של רב] אפשר להדפיס במקרה הצורך ולשלוח, אמנם אין זה ממש כמו שמיעת הדרשה מפי הרב עצמו, אך זה יכול להועיל במשהו עכ"פ, משא"כ שוחט.

הנ"ל: אולי יהיה בכך משום צדק אירוני אם נשכנע את...⁸² לכתוב על הרעיון הזה ב'ג'ואיש כרוניקל'?

כ"ק אדמו"ר: כפי שאני מתרשם, בדרך כלל הוא אוהב להציג עמדה מתנגדת. יהיה צורך כמובן לדבר קודם עם הרב הראשי. ואכן, אולי הוא ישמח, לשם שינוי, לקבל את תמיכת ה'ג'ואיש כרוניקל' בענין זה...

(עצת הרבי תנחני ע' 25, קובץ יחידויות קודש תשל"ג ע' 26)

הנה כי כן נראית בבירור שיטת הרבי, שגם ליהודים בקהילות נידחות שאין להם תפקיד של החזקת היהדות וקשה להם באמת לחיות כיהודים במקומות הימצאם, יש לאלתר עבורם פתרונות יצירתיים של רב נודד ושוחט נודד וכיו"ב, ובלבד שישארו במקומותיהם. כמו"כ ברור שהוראה והשקפת עולם זו לא נאמרה לפלוני כיחיד, אלא כהוראה לרבים. והמסקנא העולה מכך: שיטת הרבי שוללת בד"כ עלי" מחו"ל לאה"ק (אף כי לפעמים במשך השנים עודד הרבי כו"כ יחידים לעלות).

♦ ♦ ♦

היחס לאה"ק

מיחידות לחברי הנהלת המגבית היהודית המאוחדת, יום א', ל' אדר"ר תשל"ג:

בנוגע לשאלה על היחס של חב"ד לאה"ק – בא"י מאירה הארה גדולה יותר של קדושה, וגם הגויים מודים בזה וקוראים לה 'הולי-לנד'. אמנם, מבחינת קיום המצוות – בחו"ל קל יותר [בפועל להתנהל בדרך היהדות], מכיון שעל אה"ק נאמר "עיני ה' אלוך בך"⁸³, ו[לכן] בה מקפידים יותר על מעשי האדם.⁸⁴

(ע"פ תשורה – כ"ז אדר א' תשפ"ד (סופר) ע' 24, בית משיח גליון 1018 ע' 77, קובץ יחידויות קודש תשל"ג ע' 62)

♦ ♦ ♦

⁸². הכוונה לעיתונאי שכתב את הכתבה החריפה הנ"ל (בהערה 80).

⁸³. עקב יא, יב.

⁸⁴. ראה רש"י על הפסוק: "לחדש בה גזרות, עתים לטובה עתים לרעה כו" וראה לקו"ש ח"ב ע' 620. 648.

האם נכון לעלות לאה"ק

מיחידות, כ"ד תשרי תש"מ:

האם נכון לעלות לאה"ק?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: המצב שם זקוק לתיקון, לכן כדאי שתישאר כאן.

(יומן מיכאל אהרון זליגסון תש"מ ע' ו. קובץ יחידויות קודש תש"מ ע' 19)

גם מכאן נראית שיטת הרבי שלא עודד עלי' לאה"ק, ולא רק לבעלי תפקידים בהנהגת הקהילות ובהחזקת היהדות בהן, מצד תפקידם זה, אלא גם ליהודי מהשורה.

ולכאורה יש להבין, אם המצב באה"ק זקוק לתיקון, הרי לכאורה, אדרבה, שיעלו יהודים כשרים לאה"ק ויתקנו את הדרוש תיקון. אלא כנראה סבר הרבי, שהכחות והאווירה (הציונית החילונית) השוררים שם חזקים ומושרשים שם כ"כ, ונטועים בעצם הוויתה של המדינה (ראה בחוברת "יהדות התורה והמדינה" בתחילתה), באופן שלא מאפשר, לאנשים מהשורה, לשנותו.

פרק ז

שמחת נישואין

ניהול חתונה באופן צנוע ללא בזבז כספים

מיחידות לר' בנציון שגלוב, יום א, ה' טבת תשל"ד:

תמסור כאן ושם⁸⁵ אז א חסידישע חתונה דארף זיין רייך ברוחניות און פשוט בגשמיות [=שחתונה חסידית צריכה להיות עשירה ברוחניות ופשוטה בגשמיות], און די געלט וואס מען גיט אויס אויף פאפרפירנע בלומען וכיו"ב – זאל מען געבען אויף צדקה [=ואת הכסף שמוציאים על פרחי נייר וכיו"ב – שיתנו לצדקה].

(דברי שלום ע' נו. קובץ יחידויות קודש תשל"ד ע' 37)

♦ ♦ ♦

האם נכון שבעל השמחה יקבע מקום ישיבתם של המוזמנים?

מיחידות, תשל"ב:

אם הינכם רוצים לשמוע ולציית לי, אינכם צריכים לשים פתקים על השולחנות [לציין היכן ישבו האורחים], זה רק גורם ליותר כאב ראש, ולכך שאנשים לא יהיו מרוצים וכי"ב⁸⁶. אתם רשאים למסור זאת בשמי.

(ליקוטי הוראות מנהגים וביאורים בעניני שידוכים ונישואין ע' 149, קובץ יחידויות קודש תשל"ב ע' 77)

רצון הרבי שהחתונות והשמחות של אנ"ש יתנהלו בצורה צנועה ופשוטה ככל האפשר. ובהקשר זה, מהראוי לציין גם לשיחת כ' מנחם-אב תשי"ד בה התייחס הרבי ל'בלבולים בענייני ממון הקשורים עם החתונה', ובתוך הדברים אמר: 'רואים אנו כבר בחתונה הראשונה, חתונתו של אדם הראשון, שלא זו בלבד שלא היו תמונות צבעוניות, אלא

⁸⁵. כנראה הכונה: "כאן" – בצאתו מהיחידות (כרגיל, שמתעניינים אצל הנכנס ליחידות מה אמר הרבי), ו"שם" – במקום

שהחתונה תערך.

⁸⁶. היינו, שאם אדם מתיישב במקום שהוא בוחר ה"ז נעשה בבחירתו החפשית, משא"כ אם בעלי השמחה אילצוהו לשבת במקום מסויים זה יכול לגרום לאי-נעימות.

אפילו תמונות ב"שחור לבן" לא היו, אלא היה כולו טהור, ואף-על-פי-כן היתה
החתונה בהצלחה!... ('תורת מנחם' ח"ב ע' 153).

פרק ח

קו התאריך

הבעייתיות בהעברת קו התאריך

מיחידות להרב יצחק דוד גרונר, שליח הראשי, מלבורן, אוסטרליה, יום א, י"ט סיון תשל"ד:

בענין קו התאריך – אני מציע כל פעם⁸⁷ שלא לעבור את 'קו התאריך'. ולכן אם יכולים ליסוע כמו שבאו, דרך ארץ ישראל⁸⁸, היינו שלא לעבור את 'קו התאריך', כך עדיף⁸⁹.

הנ"ל: לא נותנים כרטיס לזה⁹⁰.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: "התורה חסה על ממונם של ישראל"⁹¹. ובאם אי אפשר – אינני רואה איזה חילוק בין דילוג על "שיר של יום" או "והוא רחום" הגדול או על יום א' דר"ח. אך אם אפשר, כדאי ליסוע בלי לדלג על ראש חודש⁹².

(תשורה – ט' תמוז תשס"ט (יורקאוויטש) ע' 19, קובץ יחידויות קודש תשל"ד ע' 69)

⁸⁷. בהדגשת המלים "כל פעם" כנראה הכונה, לא רק בימי ספירת העומר (שהעברת קו התאריך בימי הספירה גורמת לבעי' גדולה בנוגע לספירה ובנוגע לקביעת חג השבועות – ראה שלחן מנחם ח"ג סי' רנז–רנח בארוכה), אלא גם כל השנה. ואכן גם ביחידות זו, שהתקיימה ביום י"ט סיון, הי' זה כבר אחרי ימי הספירה ולאחר חג השבועות, אלא ששיטת רבינו היא שגם בכל ימות השנה רצוי מאד שלא לנסוע דרך קו התאריך, מצד השאלות בהלכה שנגרמות על ידי זה.

⁸⁸. היינו, כמו שבדרכו הלך, מאוסטרליה לארה"ב, נסע (לכוון מערב, עם מהלך השמש) בדרך הארוכה והעקיפה, דרך א"י, כך שלא חצה את קו התאריך, שכן יעשה גם בדרך חזור, מארה"ב לאוסטרליה.

⁸⁹. בענין זה יש עוד כמה מענות דומים מהרבי – ראה 'הערות וביאורים' גליון א' ע' 95.

⁹⁰. כלומר, הנ"ל, כשליח ראשי ומנהל המוסדות באוסטרליה, נסע לטובת המוסדות מכספי המוסדות, ואינו יכול שוב לקחת מכספי הציבור, עבור כרטיס יקר לנסיעה ארוכה כזו.

⁹¹. ר"ה כז, א. ובכ"מ.

⁹². כלומר, הדרך הקצרה בין ארה"ב לאוסטרליה החוצה את קו התאריך, גורמת ל"דילוג", היינו הפסד של יום אחד. והנ"ל התעתד ליסוע לאוסטרליה, כנראה, בימים הסמוכים לאחר יחידות זו, באופן שהי' מפסיד את יום א' דר"ח תמוז (שחל ביום ה בשבוע שלאחר היחידות).

ועל זה אמר הרבי שבעצם, מעיקר הדין, בעיית הדילוג של יום א' דר"ח, אינה חמורה יותר מדילוג שיר של יום (של יום ה בשבוע) או מדילוג של "והוא רחום" הגדול (של יום ה בשבוע) בעלמא, אלא שלכתחילה אם אפשר, כדאי ליסוע בלי לדלג על ראש חודש.

מכיון שהארץ היא ככדור, והשמש (שעפ"י מהלכה נקבעים הימים) סובבת סביב כדור הארץ, מוכרח שיהי' קו מסויים בארץ ("קו התאריך") ששם נבדלים הימים, והמקום שמצדו האחד של הקו חלוק בנוגע לזמן מהמקום שמצדו האחר של הקו (כמעט) במעל"ע.

ונמצא, שמי שעובר את הקו ידלג "יום" אחד (אחרי יום א' יהי' יום ג' וכדומה) – היינו שיחסר לו מעל"ע – אם נוסע ממזרח למערב בכיוון מהלך השמש (כגון מארה"ב לאוסטרליה), או שיתוסף לו מעל"ע (יום ראשון בשבוע אחרי יום ראשון) – אם נוסע ממערב למזרח נגד מהלכה של השמש (כגון מאוסטרליה לארה"ב).

שיטת רבינו בענין העברת קו התאריך היא – שבלי קשר לבעיית ספירת העומר וקביעת חג השבועות, שידוע שרבינו עורר במיוחד על הבעייתיות שיש בהעברת קו התאריך בימים אלו – גם בכל ימות השנה רצוי מאד שלא לנסוע דרך קו התאריך, מצד השאלות בהלכה שנגרמות על ידי זה.

שכן מלבד הבעיות שנזכרו ביחידות זו בפירוש, דילוג קטעי תפלה ודילוג על ראש חודש, יכולים בנסיעה כזו להתעורר ספיקות נוספים בענינים שונים – ראה בזה שלחן מנחם ח"ב סי' קנד (לענין תענית). שם סי' קנה (לענין שבת). שם ח"ג סי' שכד (לענין אמירת פסוקי הקרבנות בתפלת מוסף של חול המועד סוכות). שם ע' כג-כו (לענין ספירת העומר וחג השבועות). 'הערות וביאורים' גליון א' עד ע' 76 (לענין אמירת שיר של יום. ושם הובאה הוראת רבינו שכשנחסר לו יום כשעובר קו התאריך יאמר השיר של יום של ב' הימים, היינו היום שנחסר אצלו והיום הבא כפי שהוא לפי מנין אוסטרליה).

על הבעיות בהלכה בהעברת קו התאריך דנו גם פוסקים חשובים – ראה בזה גם פסקי תשובות סי' נה אות יז (לענין קביעת תאריך בר מצוה). סי' נח אות ד (לענין ק"ש ותפלה). סי' תפט אות ו (לענין ספירת העומר). סי' תקסב אותיות ב-ג (לענין תענית). וש"נ.

לזכות

החתן התמים מנחם מענדל הלוי והכלה מרת אורה שיחיו הורוביץ
לרגל נישואיהם בשעה טובה ומוצלחת

